

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913.

Andra kammaren.

Nr 9.

Lördagen den 22 februari.

Kl. 1 e. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Larsson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition angående pension till förre båtsmannen L. E. J:son Bohjort Setterström.

Denna proposition bordlades på begäran.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den på kammarens bord liggande motionen, nr 273, av herr *Waldén m. fl.*

§ 3.

Vidare föredrogs, men blevo å nyo lagda på bordet bevillningsutskottets betänkande, nr 17, jordbruksutskottets utlåtanden, nr 2—28, Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden, nr 2 och 3 samt Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4.

§ 4.

Till avgörande förelåg först konstitutionsutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av dels motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision i angivna avseenden av förordningen om kommunalstyrelse i stad, dels ock motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utveckling och förtydligande av § 18 mom. 2 punkten b) av samma förordning.

*Angående
revision av
förordningen
om kommunalstyrelse i
stad m. m.*

Till konstitutionsutskottets behandling hade hänvisats motionerna i Andra kammaren, nr 33, av herr *Sommelius*, och nr 31, av herr *Lemke*.

Angående
revision av
förrordningen
om kommunalstyrelse i
stad m. m.
(Forts.)

I den förstnämnda motionen hade föreslagits, att Riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om revision av nu gällande förrordning om kommunalstyrelse i stad av den 21 mars 1862 med däri genom lagen den 26 maj 1909 verkställda ändringar, i vad det rörde de förhållanden, som av motionären i motiveringen till motionen blifvit närmare antydda.

I motionen nr 31 hade herr Lemke föreslagit, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga erforderliga åtgärder för genomförande av en lagändring i syfte att § 18 mom. 2 punkt b) af kungl. förrordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 måtte utvecklas och förtydligas.

Utskottet hemställde,

a) att herr Sommelius' motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; samt

b) att herr Lemkes motion ej heller måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Lundström* i Göteborg i fråga om vissa delar av motiveringen.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, gav herr talmanen på begäran ordet till

Herr Sommelius, som anförde: Herr talman, mina herrar! Ja, det kan ju möjligen synas överflödigt att i detta ärende yttra något utöver vad motionen innehåller, men då densamma icke vunnit konstitutionsutskottets bifall, så anser jag mig dock böra säga några ord, huvudsakligen för att söka framhålla, att motionen på det hela taget icke blifvit föremål för den uttömmande kritik, som tillkommit densamma.

Det torde åtminstone för alla stadsrepresentanter — med undantag för Stockholms-ledamöterna — vara känt, att § 1 i förrordningen om kommunalstyrelse i stad — och denna motsvaras ju till sina huvudgrunder av motsvarande paragraf i förrordningen om kommunalstyrelse på landet — innehåller den bestämmelsen, att »varje stad med därunder lydande område utgör för sig en särskild kommun, vars medlemmar äga själva, efter vad denna förrordning närmare bestämmer, vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, såvitt icke, enligt gällande författningar, det tillkommer offentlig ämbetsmyndighet att dem handhava.»

Här har nu konstitutionsutskottet gått till väga på det viset, att utskottet gjort en resumé över stadsförvaltningen ända sedan 1200-talet och kommit till det resultatet, att det förr icke varit så särdeles väl beställt i detta avseende. Sålunda säger utskottet:

»Först med 1862 års förordning om kommunalstyrelse i stad blev magistratens och kommunalrepresentationens förhållande till varandra otvetydigt reglerat».

Om vi nu se efter, vad § 6 i förordningen om kommunalstyrelse i stad innehåller, så finna vi, att man gjort en uppdelning mellan å ena sidan beslutanderätten och å andra sidan verkställighet och förvaltning. Nu skulle jag vilja fråga, huruvida icke dessa båda uppdelningar fullständigt kunna inrangeras under nyssnämnda § 1 i samma förordning. D. v. s. rätten för kommunerna att själva ombesörja sina ordnings- och hushållningsangelägenheter består väl icke blott i kommunernas rätt att besluta, utan även i rätten att förvalta och sätta sina beslut i verkställighet; i det senare avseendet ligger befogenheten hos magistraten med undantag endast för kommunernas rätt att utse drätselkammare.

Det skulle varit glädjande, om konstitutionsutskottet litet närmare tänkt på, huru ofantligt viktigt det är för samhället, att städerna få allt framgent utveckla sig på sätt hittills varit fallet. Att denna utveckling blivit så framgångsrik under de sista åren, beror nog icke därpå, att inom förvaltningen så mycken makt och myndighet lämnats i magistratens händer, ty magistraten har i allmänhet icke visat det initiativ, som man i regeln väntat; den har, åtminstone är det min erfarenhet, lagt en mycket tung hand på kommunalförvaltningen, och det är denna tunga hand, som jag anser, att stadskommunerna icke hava förtjänt. De ha under dessa 50 år visat en sådan livskraft, att man lugnt borde kunna visa dem det förtroendet att låta dem själva få sörja för sina ordnings- och hushållningsangelägenheter.

Konstitutionsutskottet har till en början påpekat, att min uppfattning av och mina uttalanden i detta ärende i flera avseenden äro missvisande, samt att de av mig åberopade lagrummen icke blivit rätt tolkade. Jag ber då, för att bevisa oriktigheten härav, att få anföra ett par paragrafer ur kommunalförordningen.

§ 47 säger: »Magistraten, såsom stadens styrelse, äger att vaka däröver, att de av allmänna rådstugan eller stadsfullmäktige lagenligt fattade beslut bringas till verkställighet av de för särskilda ändamål eller bestyr tillsatta styrelser eller personer, som därmed böra taga befattning, ävensom att den åt staden donerade fasta egendom och de staden förunnade, inkomstgivande rättigheter varda till sina bestämda ändamål behörigen använda.»

§ 48 lyder: »Magistraten tillsätter de vid stadens förvaltning anställda tjänstemän och betjante, såvitt ej särskilda förvaltningar eller reglementen annorlunda stadga.»

I § 49 heter det: »Alla av stadskommunen tillsatta särskilda styrelser stå i och för sin förvaltning under magistratens överinseende.»

I § 50 stadgas, att »framställningar och utlåtanden, som ifrån allmänna rådstugan, stadsfullmäktige eller för särskilt ändamål

*Angående
revision av
förordningen
om kommunalstyrelse i
stad m. m.*
(Forts.)

Angående
revision av
förordningen
om kommunalstyrelse i
stad m. m.
(Forts.)

tillsatt styrelse till högre myndighet avgivas, skola genom magistraten insändas.»

Detta vittnar alltför tydligt om, att stadsfullmäktiges myndighet att själva förvalta stadens angelägenheter och sätta sina beslut i verket är enligt mitt förmenande fullständigt illusorisk. Härtill kommer, att kommunalförordningen för stad utarbetats stick i stäv mot innehållet i § 1, som fastställer den rätt dessa kommuner innehava sedan 1862. Allt detta gör, att man enligt min mening bör i någon mån söka minska den makt och myndighet, magistraten har.

Nu har man sagt, att denna makt icke användes till förfång för stadssamhällena. Ja, i viss grad är detta nog sant, men varpå beror väl det? Jo, därpå, att de uppdrag, magistraten tilldelats, varit av det ofantligt stora omfång, att magistraten helt enkelt icke kunnat utföra dem, när magistraten saknar den nödiga organisationen för att kunna genomföra verkställigheten av de beslut, stadsfullmäktige fattat. Om jag frågar mig, huruvida, såsom här av konstitutionsutskottet antydes, magistratens verkställighet icke gjort något intrång i den kommunala representationens beslutanderätt, så måste jag säga mig, att utskottet icke heller i detta fallet haft rätt. Det finnes paragrafer i förordningen, som sätta magistraten i tillfälle att även i fråga om beslutanderätten ingripa, när den behagar, eller när den anser, att stadsfullmäktige i en kommun överskridit sin befogenhet.

Jag tillåter mig erinra, att av denna kammares medlemmar den ojämförligt största delen sorterar under lagen om kommunalstyrelse på landet. Blott ett fåtal medlemmar, representanterna för de mindre städerna, lyder under kommunalförordningen för stad, varjämte Stockholms fjorton representanter i kammaren för sin stad äga en särskild kommunalförordning. De etthundrafemtio medlemmar av denna kammare, som sålunda strängt taget icke beröras av förevarande fråga, ha var och en för sin ort full frihet att ordna om sina kommunala ordnings- och hushållningsangelägenheter. Det synes mig då vara rättvist och billigt, att även städerna, vilka väl icke torde stå tillbaka för landsbygdens kommuner i fråga om sina medlemmars kompetens att sköta dylika angelägenheter, få samma rätt sig tillerkänd, vartill dessa senare i sin mån kunna bidra.

Utskottet säger i sitt utlåtande bland annat, att i intet av de »av motionären framdragna fall magistratens verksamhet lär gör något intrång på kommunalrepresentationens beslutanderätt». Ja, är det så, att magistraten numera icke gör något sådant intrång eller utövar den rätt, vartill den äger laglig befogenhet, så är det väl alldeles tydligt, att författningen bör ändras därhän, att den fastställer för magistraten endast en uppgift, som den kan gå i land med och icke uppgifter, som det icke finnes möjlighet för magistraten att kunna realisera. Utskottet säger på ett annat ställe:

»Icke heller har utskottet försport, att några mer avsevärda olägenheter skulle vara förbundna med det nuvarande systemet. Där emot torde detsamma mången gång hava visat sig hava varit till gagn för det kommunala arbetet.» Ja, det är visserligen sant, att systemet kan lända till gagn någon gång, men jag har aldrig förnummit, att magistraten ingripit till förmån för stadskommunens utveckling i stor stil. Och angående behovet av juridisk person inom kommunalrepresentationen ber jag få erinra om, att densamma i städerna alltid har förmånen att antingen såsom ledamot eller sekreterare förfoga över någon juridiskt bildad person.

»Vad därefter beträffar motionärens yrkande, att magistratens kommunala verksamhet bör bringas att upphöra eller åtminstone väsentligen inskränkas», säger konstitutionsutskottet på ett annat ställe. Med anledning härav ber jag att få påpeka, att jag icke framställt något yrkande, att denna myndighet skulle upphöra eller inskränkas. Det är någonting, som konstitutionsutskottet själv framkonstruerat, och det är på detta yrkande konstitutionsutskottet uppbyggt hela sin motivering.

Utskottet yttrar vidare: »Att, såsom motionären tycks tänka sig saken, utan vidare avskaffa magistraten utan att sätta något annat i dess ställe, lärer i alla händelser få anses uteslutet.» Ja, jag får erkänna, att en sådan åtgärd enligt min mening ingalunda skulle vara farlig; ty städernas organisationer — stadsfullmäktige och drätselkammare — äro så fasta och de sitta nog inne med sådan kompetens, att jag är alldeles övertygad om, att de mycket lätt skulle kunna övertaga de funktioner, som för närvarande i detta hänseende tillkomma magistraten eller, rättare sagt, den lilla del av dessa funktioner, som magistraten verkligt utövar. I min motion har jag vidare, ehuru utan hopp att därmed vinna något resultat, framställt enahanda anmärkningar som herr Lemke mot stadgandet angående $\frac{2}{3}$ majoritet för nya anslags beslutande. Med min anmärkning har jag allenast åsyftat att fästa vederbörandes uppmärksamhet på behovet av en reform härutinnan. Därjämte har jag gjort en erinran om önskvärdheten av en förändring i § 18 mom. 3, som innehåller stadgande därom, att vid beviljande av anslag även skall beslutas, på vad sätt medel för ändamålet skola anskaffas. För övrigt har jag icke framställt något annat yrkande, än att Riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om revision av nu gällande förordning om kommunalstyrelse i stad av den 21 mars 1862 med däri genom lagen den 26 maj 1909 verkställda ändringar, i vad det rör de förhållanden, som av mig i motionen blivit antydda, varjämte jag tillika hemställer, att Svenska stadsförbundet och dess styrelse måtte sättas i tillfälle att i frågan uttala sig.

Då jag ansett mig böra framlägga motion i detta för våra stadssamhällen viktiga ämne, vill jag framhålla, att denna fråga tidigare varit föremål för behandling bland kommunalrepresentan-

*Angående
revision av
förordningen
om kommunalstyrelse i
stad m. m.*

(Forts.)

Angående
revision av
förrordningen
om kommunalstyrelse i
stad m. m.
(Forts.)

ter. Redan då Svenska Stadsförbundet konstituerades på en kongress i september 1909, väcktes av en på det kommunala området mycket förfaren man, vice häradshövdingen Hegardt, sekreterare hos stadsfullmäktige i Göteborg, en motion med hemställan, att förbundet skulle söka utarbета förslag till erforderliga ändringar av kommunalförordningen för rikets städer. Denna motion föranledde, att stadsförbundet anordnade en enquête genom att från samtliga stadsförvaltningar begära uttalanden om deras åsikter i ämnet. Från en mängd städer inkommo svar, och bland dessa skall jag be att få anföra några. Hernösands stadsfullmäktige uttala, att »det visserligen icke kan förnekas, att kommunalförvaltningen under de senare årtiondena i åtskilliga städer nått en sådan utveckling, att vederbörande kommuner själva kunde anse sig mäktiga att utan någon lokal överstyrelse eller uppsiktsmyndighet handhava sina angelägenheter, en åsikt, som understundom fått uttryck i tal om magistratens förmynderskap och dylikt.» Karlstads stadsfullmäktige anse, att »magistratens funktion som stadens styrelse och dess befattning med verkställigheten av stadsfullmäktiges beslut torde visserligen utan olägenhet kunna upphöra, men några särskilda skäl för en dylik reform förefinnas icke.» Falu stadsfullmäktige skriva: »Magistratens verksamhet såsom stadsstyrelse är i själva verket på grund av sin begränsning utan reell betydelse.» Landskrona magistrat föreslår likaså det fullständiga upphävandet av magistraten såsom kommunal myndighet och anser dess prövningsrätt obefogad och onödig och den därav föranledda sammanblandningen mellan judiciella och administrativa göromål olämplig. Det förekommer flera uttalanden i samma riktning.

Jag anhåller sålunda att få särskilt betona, att jag icke, såsom konstitutionsutskottet här angivit, har gjort någon framställning eller gjort något yrkande om att magistratens verksamhet som kommunal funktion skall upphöra. Jag vet icke, att något sådant förekommer i den motion jag väckt. Jag har endast gjort en hemställan, att Riksdagen måtte besluta att göra en framställning till Kungl. Maj:t om ändring i de fall, vilka jag påvisat.

Herr talman, jag anhåller med anledning härav att få yrka bifall till motionen.

Vidare yttrade:

Herr Lemke: Herr talman, mina herrar! Under det att herr Sommelius' motion breder ut sig över vida fält av den kommunala lagstiftningen, berör min motion endast en konkret sak, som jag emellertid anser vara i och för sig av stor vikt. Då konstitutionsutskottet avstyrkt min hemställan i motionen, må det tillåtas mig att, innan kammaren för sin del avgör ärendet, få yttra några ord om utskottets motivering och i sammanhang därmed om motionens verkliga innebörd.

Redan det utskott, som vid 1907 års riksdag behandlade frågan om denna bestämmelses intagande i den allmänna kommunallagen, uttryckte såsom en önskan i främsta rummet, att lagtexten icke måtte få en sådan avfattning, att den »inbjöde till en alltför vittgående tolkning», och underströk således särskilt denna önskan. Icke förty har det nu visat sig inom städerna, sedan lagbestämelsen blivit allmän, att den text, som förefinnes och som skall klargöra denna bestämmelse, är så allmänt hållen, så föga deskriptiv, att tillämpningen dels inom olika stadssamhällen blivit olika, dels inom ett och samma samhälle vid upprepade tillfällen givit anledning till alldeles olika tolkningar och därav föranledd strid och klagomål.

Nu säger utskottet i sin motivering, att ett »uppräknande av alla de fall», som böra hänföras under den ifrågavarande bestämmelsen, icke låter sig göra — nej, det är visst och sant, men det har väl heller ingen begärt, i allt fall icke motionären. Men mellan denna utskottets enligt mitt förmenande överdrivna förutsättning och den nuvarande magra lagtexten ligger väl ändå ett stort fält, inom vilket en bättre och tydligare avfattning av lagtexten under skickliga juristers händer bör kunna finna rum.

Därefter övergår utskottet till att tala om den *praxis*, som icke hunnit utbildas i förevarande fråga, men som kunde förväntas komma till stånd däri. Denna utskottets passus förekommer å sidan 7 i utlåtandet, men jag får bekänna, att jag finner utskottets motivering härvidlag synnerligen svävande. Efter att först hava konstaterat, att någon sådan *praxis* ännu icke — efter 5 å 6 år — utbildat sig, finner utskottet, egendomligt nog, denna omständighet tala för, att ingenting bör eller behöver i saken åtgöras. Men några rader längre ner, där utskottet i motsats till det nyss sagda finner ansatser till en »begynnande *praxis*», tager utskottet nu åter *denna* omständighet till intäkt för ett avslagsyrkande. Det torde väl icke förtänkas mig, om jag finner en sådan motivering en smula egendomlig. En reservant i utskottet, min vän herr Lundström på göteborgsbänken, har reserverat sig i fråga om vissa delar av motiveringen, och det skulle icke förvåna mig — herr Lundström är icke här i dag, och jag har därför icke kunnat fråga honom — om hans reservation avsåge just den passus, som jag nu citerat.

För övrigt kan det ej gärna vara tänkbart, att någon verkligt hållbar *praxis* på detta område skall kunna utbildas sig, om man betänker hurudana de *former* äro, under vilka denna bestämmelse just genom lagtextens så föga deskriptiva beskaffenhet måste verka, och jag skall i detta sammanhang tillåta mig att säga några ord om dessa former.

I vissa städer är det ordföranden, som bestämmer, (då lagen själv icke uttryckligt kan göra det), *när* kvalificerad majoritet skall vara nödig. Näväl, när det måste så vara, så är ju detta

Angående
revisjon av
förordningen
om kommunalstyrelse i
stad m. m.

(Forts.)

Angående
revision av
förordningen
om kommu-
nalstyrelse i
stad m. m.
(Forts.)

ett sätt, eftersom det väl måste antagas, att fullmäktiges ordförande inom sin egen korporation åtnjuter ett godt anseende, men i många fall har det visat sig, att fullmäktige icke underkasta sig denna, på en viss persons omdöme beroende lagtolkning, och så börja klagomålen. I andra städer lära fullmäktige själva rösta om saken, d. v. s. den korporation, för vilken lagen skall gälla, röstar själv om samma lags tolkning! — och detta sker då därtill genom *enkel* majoritet. Vad innebär detta? Jo, att den lagbestämmelse, som genom föreskriften om kvalificerad majoritet är avsedd att hållas på än högre plan, den blir på grund just av sin otydlighet i realiteten genom denna omröstning nedflyttad på ett lägre plan, och på detta sätt blir själva bestämmelsen, som avsetts, förfelad. Kan någon tro, att under sådana genom lagtextens bristfälliga beskaffenhet nödtvungna, differerande former en hållbar praxis skall kunna utbilda sig?

I det hela måste jag säga, att det förefaller mig, som om utskottet tagit med alltför lätt hand i denna sak och helst velat undanskjuta frågan, därför att den måhända fordrar en ganska ingående behandling för en god lösning. De av herrarna, som gjort mig den äran att med uppmärksamhet genomläsa min motion, torde hava funnit, att motionen har en djupare innebörd, än utskottet velat låta påskina, och jag har där i min motivering sökt antyda, på vilka vägar en lösning är att finna, genom att ange *varför* den nuvarande lagtexten är så svår att i konkreta fall tillämpa.

I den stad, jag representerar här i kammaren, ha vid flera tillfällen olika uppfattningar i denna fråga gjort sig gällande, och särskilt har jag ansett mig böra i motionen omnämna ett rättsfall, där nätt upp halva stadsfullmäktigekåren stod emot ordförandens dekretering, och där frågan till sist inom regeringsrätten blev föremål för den egendomliga votering, som i motionen omnämnes. Det gällde då för staden en mycket stor och mycket viktig fråga, ej minst i ekonomiskt avseende.

Min tro är, att om frågan nu faller — såsom väl troligt är, då icke någon saklig reservation inom utskottet föreligger — så kommer den dock snart igen och kräver sin lösning på ett annat och bättre sätt, än den nuvarande lagtexten förmår.

Då jag har denna övertygelse, och då jag vet, att det är flera, som dela densamma, kan jag, herr talman, trots utskottets avstyrkande utlåtande icke annat än yrka bifall till min motion.

Häruti instämde herr *Jeansson* i Kalmar.

Herr *Palmstierna*: Den förste ärade talaren, herr *Somme-
lius*, framställde ett yrkande i överensstämmelse med sin motion, och jag får för min del säga det, att jag med stort intresse har tagit del av *detsamma* och även av den framställning av ärendet,

som han gav i dag, och detta ur två synpunkter. Dels därför att det alltid för mig är av ett visst intresse att se, att han nedlagt sin erfarenhet och sin sakkunskap på att i en ganska viktig punkt söka förverkliga det socialdemokratiska kommunalprogrammet, dels ock därför att ur en annan synpunkt det yrkande, som han framställt, är mycket betydelsefullt. Den ärade motionären har nämligen berört en visserligen synnerligt ömtålig och svårlöst fråga, vars betydelse emellertid ingen gärna numera kan förneka.

Det är givetvis så, att i den mån städerna utvecklas, och särskilt i den mån, som deras ekonomiska betydelse tilltager, måste spörsmålet om statens uppsikt och kontroll över städernas förvaltning i sin mån tillvinna sig ökad uppmärksamhet och betydelse. Men när man skall ingå på och behandla denna fråga, synes det mig viktigt, att man delar på spörsmålet och först talar om denna legala kontroll i och för sig och sedan talar om, huruvida den *nuvarande* kontrollen är lämpligt ordnad.

Vad då spörsmålet om den legala kontrollen över huvud beträffar, tror jag att man bör från städernas sida säga, att denna kontroll är både nyttig och nödvändig för dem, icke minst för de små samhällena. Den samverkan mellan städerna och staten, som därvid kan komma till stånd, är — då den utbildar sig på sådant sätt, att staten tillika åtminstone i vissa avseenden kan vara den rådgivande myndigheten — onekligen till nytta särskilt för de samhällen, som äro i behov av råd av här åsyftad beskaffenhet. Å andra sidan måste det ju vara så, att, i den mån städernas finanser för hela nationens finansväsen intager en alltmer betydelsefull plats, uppsikten och kontrollen från statens egen sida tillmättes avsevärt större betydelse än förut, och symptom i det avseendet ha också tillbörligen uppmärksamrats.

Då kan man fråga sig: är den *nuvarande* kontrollen lämpligt anordnad? Det är ju ganska typiskt, att det är från en representant för en så framåtsträvande stad som Hälsingborg, som i sin man verksamt bidragit till den kommunala utvecklingen i Sverige det nu ifrågakvarande yrkandet har framkommit. Ty det är de medelstora och större städerna, vilka främst gått i spetsen för den utveckling städerna uppvisat under den senaste mansaldern. Det är då också ganska naturligt, att just från dessa orter, önskemål angående förändring i det nuvarande förhållandet mellan staten och kommunerna även på detta område skola yppa sig. Så är det också. Medan från flertalet smärre städer man näppeligen framställt några önskemål av denna beskaffenhet, komma dylika med allt större skärpa fram från dessa andra samhällens sida. Här har utskottet mycket riktigt betonat, huru tillkomsten av den nuvarande uppsikten skett, och huruledes under den tid, som varit, någon förändring härutinnan icke åstadkommits. Å andra sidan har den stadskommunala utvecklingen fortskridit synnerligen raskt, och då måste från dessa samhällens sida krav på en

Angående
revision av
förrådningen
om kommunalstyrelse i
stad m. m.
(Forts.)

Angående
revision av
förordningen
om kommunalstyrelse i
stad m. m.

(Forts.)

nydaning uppstå. Ty det är ganska naturligt, att med den befogenhet och den organisation, som magistraten nu har, så täckas i dessa samhällen icke de behov, som verkligen förefinnas, och med den hopkoppling av judiciella och administrativa uppgifter, som förefinnes inom den nuvarande magistraten, besitter den icke heller den sakkunskap och den förmåga, som erfordrades för att i samhällen, där det kommunala livet tager en sådan betydande omfattning, kunna med tillräcklig auktoritet göra statens uppsikt och kontroll gällande.

Följaktligen kommer man nog därhän, att vad beträffar dessa städer det förr eller senare blir nödvändigt att åstadkomma en förändring i det nuvarande tillståndet. Sannolikt är, att efter omläggningen av vår processordning, som väl dröjer ett tiotal år framåt, denna fråga av sig själv kommer upp till behandling. Men då är det givetvis önskvärt, att den är utredd från *kommunal* synpunkt, så att statsmakterna veta, huru de för att tillgodose kommunernas intressen lämpligen böra organisera den här ifrågasvarande kontrollen. Kanske den nya typ av stadsstyrelse, som kommit till, med hänsyn härtill skall visa sig vara lämplig.

Från statens sida sett är det emellertid också en annan synpunkt, som här bör uppmärksammas, den nämligen, att det icke endast är för den *lokala* uppsikten och kontrollen, som magistratens ställning är av betydelse. Skall man tala om *hela* detta spörsmål, bör man icke minst behandla frågan, när departementalreformen framkommer, och då se till, huru inom det *departement*, som skall handlägga de kommunala ärendena, uppsikten beträffande kommunerna skall ordnas. Helt nyligen har man från civildepartementet till finansdepartementet flyttat de kommunala låneärendena, uppsikten över det kommunala finansväsendet. Anledningen härtill synes mig skäligen formell och näppeligen reell, då med den ställning, finansministern har i det svenska statslivet, han icke fyller samma uppgift som exempelvis i England. Emellertid ligga nu de kommunala låneärendena inom finansdepartementet, men kravet på en verkligt sakkunnig, tekniskt och ekonomiskt sakkunnig, behandling av dessa frågor växer fram undan för undan i Sverige liksom i andra länder, och hos oss är kanske tillståndet mera otillfredsställande än på andra håll. När man talar om den legala uppsikten och kontrollen, synes mig *denna* sida av problemet böra skjutas fram i förgrunden och icke negligeras.

Så är det en annan sak. Vid utformandet av den *dagliga* samverkan mellan uppsiktsorganet och huvudorganen i orterna, respektive stadsfullmäktigekårer, bör man uppmärksamma, att förhållandena te sig helt olika i exempelvis Åmål och Haparanda å ena sidan och en stor stad, såsom Göteborg eller Västerås eller Hälsingborg, å den andra. Utvecklingen har så differentierat förhållandena i städerna, att dessa sinsemellan i många avseenden förete rent *skiljaktiga typer*. Man kan därför icke schablonisera

det hela, utan det är nödvändigt att för varje typ utvälja en lämplig form för den samverkan, som i det dagliga arbetet är behöflig. Då tror jag, att man bör vinna terräng för den tanken, att det lämpligaste sättet vid en eventuell omarbetning av kommunalförordningen är, att denna enkelt skisseras, uppställs mera skematiskt, blir liksom en grundstomme, men att på densamma byggas reglementariska föreskrifter och förordningar för de olika samhällena, föreskrifter, som sins emellan skola kunna vara tämligen olikartade, men tillfredsställa just respektive samhällens behov, och för vilka reglementariska bestämmelser också skola krävas Kungl. Maj:ts godkännande. I Danmark finnes en anordning av detta slag, och man bör uppmärksamma, huruvida icke även här utvecklingen lämpligen bör ledas in i en sådan riktning.

Med ett ord, såväl från kommunernas, speciellt de medelstora och större städernas, som ock från statens egen synpunkt är det av allra yttersta vikt, att den föreliggande frågan tages upp till allsidig, fackmässig behandling, där icke minst det rent ekonomiska spörsmålet bör träda i förgrunden, och jag vill tillägga, att det är av vikt härvidlag, att staten icke kommer som den hårdhante censorn, som vill nagelfara och kritisera, utan att staten bör fara fram med den varsamhet, som är nödvändig, när det gäller så stora och betydelsefulla ekonomiska intressen som de, vilka här skola behandlas, och att staten tillika förstår sin uppgift: att den är en samverkans uppgift och i många avseenden också den rådgivande myndighetens.

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Blott ett par ord. Jag ber att få tacka den senaste ärade talaren för de uttalanden han gjorde. Jag endast beklagar, att han icke utformade dem till ett instämmande i det yrkande, jag gjort i min motion. Jag ber på samma gång att få tacka honom för det synnerliga bevis på högaktning, han visade mig, då han antog, att vi kunde komma överens om, att det här vore fråga om en socialdemokratisk framställning. Ja, om det icke vore farligare med socialdemokratien, än det visat sig i detta fall, då man yrkat på genomförandet av kommunal självstyrelse i överensstämmelse med paragraf 1 kommunalförordningen för stad, så tror jag icke, att vi behöfde frukta något.

Jag ber emellertid att delvis få instämma i vad friherre Palmstierna här sagt, men jag kan icke gå med på hans uppfattning, att någon, som han uttryckte sig, legal kontroll skulle vara nödig och nyttig för stadssamhällena i allmänhet. Jag anser icke, att en sådan kontroll behövs i högre grad för stadssamhällena än för landskommunerna, vilka absolut icke ha någon annan kontroll över sina beslut än den, som på grund av besvär i allmänhet utövas genom Konungens befallningshavande. Icke heller delar jag den uppfattningen, att det är så alldeles nödvändigt att hålla sig

*Angående
revision av
förordningen
om kommunalstyrelse i
stad m. m.*

(Forts.)

*Angående
revision av
förordningen
om kommunalstyrelse i
stad m. m.*

(Forts.)

med olika lagstiftningsformer för olika städer på grund av deras olika storlek och olikartade utveckling. Friherre Palmstierna framdrog som exempel Göteborg och Hälsingborg gent emot Åmål och Haparanda. Men att en sådan stad som Göteborg fortfarande skall stå under kommunalförordningen för stad, synes mig vara alltför nedsättande, då man icke vill tillerkänna en så betydande plats förmågan att själv vårda sina ordnings- och hushållningsangelägenheter. Jag ber att få fästa herrar ledamöters av Andra kammaren uppmärksamhet därpå, att det icke är så, att med vårddande av egna hushållnings- och ordningsangelägenheter avses blott att fatta beslut om desamma, ty jag anser, att vården också består i tillsyn över det sätt, varpå beslutet utföres, och när man försöker undandraga de beslutande myndigheterna bestämmanderätten över det sätt, varpå beslutet utföres, handlar man icke klokt och förståndigt. Varje person, som deltar i ett affärsföretag, måste absolut jämte beslutanderätt ha frihet att kontrollera det sätt, varpå beslutet genomföres.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Herr Edén: Herr talman! Motionären, herr Sommelius, har i sitt yttrande mot uskottet först och främst anmärkt, att utskottet icke skulle riktigt återgivit innebörden av hans yrkande. Vore denna anmärkning riktig, skulle naturligtvis utskottet med rätta kunna tillvitats att icke tillbörligt ha behandlat ärendet. Men jag tror, att var och en, som vill ägna herr Sommelius' motion och utskottets utlåtande en smula uppmärksamhet, skall finna, att om utskottet på något vis icke skulle ha exakt återgivit motionärens mening, så torde det knappast vara utskottets fel, utan i så fall är det motionärens eget fel. Det skulle, menar jag, i så fall helt enkelt bero därpå, att motionären uttryckt sig på ett sätt, men menat något helt annat.

Jag erinrar om, att motionären i klämman, som han själv nyss läste upp, slutade med att begära en skrivelse till Kungl. Maj:t angående förslag till ändringar »i vad det rör de förhållanden, som av mig här ovan» — nämligen i motionen — »blivit antydda». En sådan kläm är i och för sig icke så synnerligen lätt att till sin innebörd precisera: det talas endast om de förhållanden, som motionären antytt i sin motion. Utskottet har då icke haft annat att göra än att gå till motionens motivering och där söka läsa ut dessa »förhållanden», som motionären vänder sig emot. Göra vi nu så, och det har utskottet gjort, så finna vi, att motionären i första delen av motionen vänder sig i en hel rad uppräknade fall emot magistratens ställning till de kommunala myndigheterna i stad, närmast mot dess ställning till stadsfullmäktige. Motionären gör först på sidan 7 i motionen en skarp anmärkning emot den kontroll, som magistraten i olika avseenden utövar över stadsfullmäktiges beslut, han riktar sedan på sidan 8 en bestämd opposition

mot magistratens befogenhet i den del, som avser möjlighet att tillsätta tjänster — jag skall sedan en smula återkomma till den punkten något längre fram. Han vänder sig vidare på sidan 9 i motionen mot magistratens befogenhet i den del, att magistraten har att bringa stadsfullmäktiges beslut till högre myndighet, och han kritiserar på samma sida magistratens befogenhet att upprätta reglemente för drätselkammaren samt på sidan 10 mot dess befogenhet att uppgöra inkomst- och utgiftsförslag och avge yttrande över revisionsberättelserna m. m.

Dessa motionärens olika anmärkningar mot magistratens ställning har utskottet tillåtit sig sammanfatta så, att utskottet måste anse, att det därmed är motionärens avsikt att söka bringa magistratens kommunala funktioner att upphöra eller åtminstone att på något vis förminska.

Jag kan icke se, att det är möjligt att tolka motionen på annat sätt, än utskottet gjort. Utskottet måste för övrigt styrkas i sin uppfattning av det uttalande, som motionären själv gör på sidan 10 i motionen, där han karakteriserar magistratens ställning i det hela så, att magistraten nu skulle äga den kommunala »bestämmanderätten» i stadens ärenden. Det är ju denna »bestämmanderätt», som motionären vill ha bort, och det måtte väl vara det samma som att bringa magistratens funktioner att upphöra eller åtminstone förminska. Skulle icke detta vara den riktiga tolkningen av motionärens yrkande, är icke detta motionärens avsikt, då nödgas jag här frågade motionären: vad är då avsikten?

Motionären har vidare velat göra gällande, att utskottet icke skulle ha rätt att om vissa av motionärens uppgifter använda det uttryck, som förekommer i utskottets utlåtande på sidan 4, nämligen att framställningen av magistratens kommunala verksamhet är i flera stycken »missvisande». Det torde dock icke vara möjligt för motionären att komma ifrån, att så är förhållandet. Jag hänvisar i den delen helt enkelt till vad utskottet anfört och skall endast ytterligare styrka det med vad han själv alldeles nyss yttrat inför kammaren. Motionären läste i sitt anförande i hast upp paragraferna 47, 48 och 49 i kommunalförordningen för stad och fann där stöd för de i motionen framställda påståendena om magistratens befogenhet. Men det är i högsta grad påfallande, att motionären nu upprepat inför kammaren samma sätt att citera paragraf 48, som han använt i motionen, nämligen det sättet att icke läsa den där införda bestämmelsen till slut. Han har i motionen uppgivit, att det är magistraten, som tillsätter de i stadens förvaltning anställda tjänstemän och betjänte, och han läste nu upp paragraf 48 så, som om där finnes en sådan bestämmelse utan några inskränkningar och förbehåll, ehuru paragrafen just innehåller ett sådant förbehåll av allra största vikt: »såvitt ej särskilda författningar eller reglementen annorlunda stadga». Men nu är det ju väl bekant, att genom reglementen och särskilda be-

*Angående
revision av
förordningen
om kommunalstyrelse i
stad m. m.*

(Forts.)

Angående
revision av
förordningen
om kommunalstyrelse i
stad m. m.

(Forts.)

stämmelser i de allra flesta fall överallt just är »annonrunda stad-gat», varav följer, att magistraten *icke* utövar en sådan befogenhet. En dylik framställning av magistratens ställning måste ovillkorligen betecknas med uttrycket missvisande. Jag tror, att utskottet fullt kan stå för det omdömet såväl i denna punkt som i andra.

Emellertid är det klart, att icke skulle utskottet ha uteslutande på den grund, att eventuella misstag blivit begångna i motionen, underlåtit att tillstyrka bifall till densamma, om det hade funnits andra tillräckliga skäl för ett sådant yrkande. Men det är dessa tillräckliga skäl, som utskottet icke har kunnat finna. Motionären har utan tvivel rört vid — jag tror knappast, att jag kan begagna ett annat uttryck — han har rört vid en ganska ofullkomlig sida i de svenska städernas organisation. Jag kan i det avseendet gärna instämma i, vad herr Palmstierna nyss anförde, så till vida, att också jag anser, att denna organisation är i åtskilliga stycken föråldrad, och att en ny organisation förr eller senare torde komma till stånd. Men det sätt, varpå herr Sommelius lagt hela sin motion, gör det enligt utskottets förmenande fullkomligt omöjligt att på denna grund komma till något positivt yrkande i fråga om en förändring. Motionären har för övrigt själv i sin motion meddelat siffror angående svaren på vissa till magistrater och stadsfullmäktige utsända frågor, vari dessa anmodas yttra sig, angående behovet av en förändring i fråga om magistratens ställning. Han har själv i dessa siffror nödgats konstatera, att en avgjord majoritet av de svarande uttalat sig *mot* det av honom framställda yrkandet. Han har icke kunnat visa, att inom svenska stadsförbundet och inom de olika städerna därefter någon förändring har inträtt. Då frågar jag: har icke under sådana förhållanden konstitutionsutskottet dömt alldeles rätt, när det ansett, att någon verklig allmän mening ännu ingalunda har hunnit stadga sig, vare sig angående behovet av en förändring eller angående den riktning, i vilken en eventuell förändring skulle böra gå. Skulle det verkligen vara riktigt, att Riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t och anhålla om en revision av kommunalförfattningarna, som dock, hur motionären än tolkar sin motion, måste komma att röra hela magistratens ställning i stadssamhällena, skulle det vara riktigt att anhålla, säger jag, om en sådan revision utan något verkligt stöd från städerna själva och utan att kunna giva den allra ringaste ledning om hur en sådan revision skall verkställas, i vilken riktning den skall gå, vad det egentligen är, som man vill ha bort, och vad man ämnar sätta i stället? Jag kan icke finna annat, än att utskottet hade synnerligen starka skäl för att icke kunna tillstyrka bifall till motionen.

Motionären tycks tro, att utskottet skulle ha ställt sig på en i och för sig fullkomligt avvisande ståndpunkt mot varje förändring i städernas förvaltning. I utskottsutlåtandet är dock en annan ståndpunkt mycket tydligt antydd. På sidan 5 i detta

utlåtande står: »Om och när frågan om en omorganisation av den svenska stadsförvaltningen i dess helhet upptages till behandling, lärer jämväl spørsmålet om magistratens kommunala ställning bliva föremål för uppmärksamhet.» Sedan omnämnas åtskilliga av de spørsmål, som i detta avseende måste komma under prövning. Jag kan icke annorlunda sammanfatta konstitutionsutskottets bedömande av denna del av herr Sommeliuss' motion än så, att utskottet på intet sätt underkänner vikten av den fråga, som har blivit bragt på tal, att utskottet ingalunda heller vill på förhand ställa sig fullkomligt avvisande mot en möjlig framtida omorganisation av städernas förvaltning — för egen del kan jag gärna tillägga, att jag är övertygad om, att en sådan omorganisation kommer att tränga sig fram — men att utskottet också nödgats anse herr Sommeliuss' motion vara alldeles otillräcklig och jag måste säga olämplig som utgångspunkt för ett yrkande på detta viktiga område.

I den andra motionen, som utskottet i detta utlåtande behandlat, herr Lemkes, har motionären, såsom han också själv nyss för kammaren påpekat, endast rört vid en detaljbestämmelse i kommunalförfattningen rörande städerna. Det är den bestämmelsen, som föreskriver fordran på kvalificerad majoritet vid vissa beslut å allmän rådstuga eller i stadsfullmäktige, nämligen de beslut, som röra »nya ändamål och behov».

Utskottet har icke heller kunnat tillstyrka denna motion. Det har ingalunda varit därför, att, som motionären här nyss antytt, utskottet skulle ha tagit »med allt för lätt hand» på den framställda frågan, utan tvärtom därför, att denna fråga synes utskottet vara av en så invecklad och svårlöst beskaffenhet, att man icke kan framställa ett yrkande utan att ha väsentligen mera att säga i densamma än motionären haft och framför allt väsentligen mera att giva av anvisningar om den riktning, i vilken en omarbetning bör gå.

Motionären har visserligen nu i sitt anförande inför kammaren förklarat, att han skulle i sin motion ha antytt den riktning, i vilken en eventuell revision skulle gå. Men jag nödgas bekänna, att något sådant har icke konstitutionsutskottet kunnat finna i motionen, och något sådant kan jag fortfarande icke finna. Jag kan icke se, att motionären i sin motion har framhållit något mera, än att stadgandet är svårt att tolka och att det tolkas olika. Men han har *icke* på något sätt angivit, hur han anser, att det bör tolkas eller i vilken riktning han anser det böra förtydligas. *Sättet* för förtydligandet har motionären utan tvivel angivit. Han har sagt, att det borde ske genom en deskriptiv avfattning av paragrafen, genom ett uppräknande sålunda av de olika fall, där »nya ändamål och behov» skulle anses föreligga. Men just detta sätt har förut varit på tal inom Riksdagen, nämligen år 1907, och det befanns då, att det stöter på så synnerligen stora svårigheter, att

Angående revision av förordningen om kommunalstyrelse i stad m. m.

(Forts.)

Angående
revision av
förordningen
om kommunalstyrelse i
stad m. m.

(Forts.)

man ansåg sig icke kunna slå in på den vägen. Då kan väl icke motionären förtycka, att konstitutionsutskottet intog den ståndpunkten, att det väntar, till dess denne motionär eller någon annan möjligen kan anvisa någon huvudsaklig indelning av dessa »ändamål och behov», någon kontur åtminstone av sådant uppräknande, innan vi giva oss in på ett försök att begära en ändring. Detta förutan, synes det mig icke vara möjligt att till Kungl. Maj:t avlåta någon skrivelse med begäran, att Kungl. Maj:t måtte föreslå ett förtydligande, ty det första, som Kungl. Maj:t i så fall har rätt att vänta, är att få veta, i vilken riktning Riksdagen vill, att förtydligandet skall ske.

Jag skall endast på en enda punkt visa, hur nödvändigt detta är. Det är klart, att skall här en uppräknning ske, måste den ske antingen så, att man inskränker antalet av de fall, i vilka den kvalificerade majoriteten behöves, eller också så, att man utsträcker antalet av dessa fall. Men motionären har icke ens angivit, om enligt hans mening denna bestämmelse bör användas på flera fall, än nu sker, eller om den bör användas på färre.

Utskottet har sålunda stannat vid, att det torde vara nödvändigt — såsom också förutsattes år 1907, när bestämmelsen infördes — att överlämna en utformning av bestämmelsens tillämpning tills vidare åtminstone åt vad man då kallade ett »fritt skön», ett sunt omdöme dels hos de kommunala myndigheterna själva och dels även hos den myndighet, som avgör eventuella besvär.

Motionären har nu kritiserat denna utskottets ståndpunkt. Han finner en motsägelse mellan utskottets uttalanden om praxis, nämligen å ena sidan uttalandet, att någon praxis icke ännu hunnit utbilda sig, och å andra sidan följande ord: »Då härtill kommer, att den *begynnande* praxis, vartill ansatser redan kunna förmärkas, så till vida tyckes gå i en gynnsam riktning, som den ej genom en hårdagen tolkning av stadgandets innebörd lägger en alltför stark hämsko på den kommunala utvecklingen, finner utskottet än mindre skäl föreligga för ett ingripande från lagstiftningens sida.» Jag kan däremot icke heller finna någon motsägelse mellan dessa två uttryck. Å ena sidan måste utskottet visserligen konstatera, att man icke har hunnit få fram en fullt klar praxis *ännu* — och jag må i motsats till motionären säga, att jag tycker, att man icke kan begära, att det skulle ha hunnit ske på den korta tid, som dessa bestämmelser varit i tillämpning: de trädde ju icke i tillämpning år 1907, såsom motionären förmenade, utan först efter Riksdagens beslut år 1909. Någon sådan fast praxis har, säger jag, ännu icke kommit till stånd. Men man har inom utskottet sökt genomgå de rättsfall, som hunnit inträffa under dessa år, och man tycker sig ha funnit, att de, såsom utskottet säger, dock gå i en viss riktning, som utskottet ansett vara sund, den riktningen nämligen att icke över hövan vidga paragrafens

tillämplighet, att icke pressa in för många ärenden under denna bestämmelse. Så länge vi se, att praxis inom den högsta dömande myndigheten utvecklar sig så, att den icke tycks tendera att för hårt klavbinda kommunernas handlingsfrihet, så länge är man i varje fall enligt mitt förmenande på rätt väg och så länge kan man lugnt vänta, tills något mera bestämt yrkande framkommer om en eventuell precisering av bestämmelsen.

Till sist anförde motionären i sitt yttrande nyss ett par omständigheter, som efter hans förmenande skulle tala för en förändring. Han påpekade, att, när inom stadsfullmäktige fråga uppstår om tillämpning av ifrågavarande bestämmelse, man icke ens varit viss därom, huruvida ordföranden skulle vara den, som bestämmer om $\frac{2}{3}$ majoritet skall erfordras eller huruvida detta skall beslutas av stadsfullmäktige själva.

Det må nu så vara, att det kan vara ytterst beklagligt, att man icke kommit till en bestämd ordning i den delen. Men *den* saken hjälptes på intet sätt genom vad motionären här yrkat. Vad motionären yrkat är en närmare utformning av själva lagbudet, ett angivande av själva de kategorier av fall, vid vilka två tredjedels majoritet skall fordras. Hur än motionären får sin uppräkningsgjord, är det alldeles givet, att vid de praktiska fallen alltid kan uppstå tvivel om, hur den skall tolkas. Och i fråga om *propositionens* framställande står då samma förhållande alltid kvar, nämligen att det antingen blir ordföranden eller stadsfullmäktiges majoritet, som får avgöra inom fullmäktige om föreskriften angående $\frac{2}{3}$ majoritet skall anses tillämplig på den föreliggande frågan. Om motionären vill ha en ändring i detta stycke, så får han väcka förslag om förtydligande i fråga om *sättet för propositions framställande*. Det är en helt annan sak, som motionären därmed är inne på, än den han i sin motion talat om.

Herr talman, jag kan icke finna, att det är riktigt, att utskottet tagit med för lätt hand på herr Lemkes motion. Snarare tillåter jag mig säga, att motionären själv tagit på frågan med alldeles för lätt hand. Det visas både av motionen och av hans anförande här i kammaren.

På de skäl, som jag anförde, ber jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan i båda de föredragna punkterna.

Herr Sommelius: Herr talman! Jag skall be att få bemöta den siste ärade talarens yttrande, att jag skulle hava framställt ett yrkande om att magistratens kommunala verksamhet skulle upphöra. Nej, så långt går jag icke, men i utskottets betänkande står: »vad därefter beträffar motionärens yrkande, att magistratens kommunala verksamhet bör bringas att upphöra eller åtminstone väsentligen inskränkas» etc. Jag har, så vitt jag vet, icke uttalat mig i denna riktning. När den siste talaren frågar, vad som är avsikten

Angående
revision av
förordningen
om kommunalstyrelse i
stad m. m.
(Forts.)

med min motion, vill jag visst icke förneka, att detta är min avsikt, men jag har icke vågat gå så långt i mitt yrkande. Jag har endast sökt påvisa, att § 1 i kungliga förordningen om kommunalstyrelse i stad är fastslagen i så tydliga former, att den borde tillämpas i alla de övriga paragrafer, som stå med den i något sammanhang, sålunda även beträffande allt vad som rör magistratens befattning med de kommunala förhållandena. Men i nästan alla de fall, som jag i min motion berört, har jag påvisat, att bestämmelserna äro delvis motsäggande och i allmänhet inkonsekventa. Det är detta, som jag framhållit, och jag har funnit mig hava tillräckligt skäl för att hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t i denna sak. Jag inser icke, varför man, när det visat sig i flera av förordningens paragrafer finnas en så fullständig motsäggelse, icke skulle hava skäl att göra en framställning om ändring, även om man icke själv vågar säga, hur man skulle vilja formulera den eller giva förslag om en annan organisation.

Vidare har den siste ärade talaren såsom en svaghet hos min motion framhållit, att jag icke i den statistik jag framburit kunnat påvisa absoluta sympatier i den riktning, som jag talat för och motionerat om. Det är alldeles rätt, men jag ansåg det ändå riktigt att framlägga denna statistik, även om den i viss mån försvagade min motion. Jag ber dock få erinra om att från en så betydlig stad som Göteborg har dess sekreterare uttalat sig för nödvändigheten av en reform av kommunalförordningen.

Den föregående ärade talaren yttrade även, att det icke var rimligt att skriva till Kungl. Maj:t och begära en ändring utan att antyda vad man ville ha bort och vad man ville sätta i stället; antydde man icke detta, skulle en sådan motion som den jag framställt vara olämplig. Jag tror icke man kan säga, att paragraferna i förordningen om kommunalstyrelse i stad passa ihop i logiskt sammanhang, och därför har jag tillåtit mig framställa min motion, om också konstitutionsutskottet funnit den olämplig.

Herr Lemke: Herr talman! Endast ett par ord till svar på de anmärkningar som riktats mot mig och min motion av konstitutionsutskottets ärade ordförande. Han synes vilja förehålla mig, att det är jag som med för lätt hand tagit på frågan, då jag icke i motionen angivit den väg man borde gå. Härtill vill jag endast erinra om, att jag sökt i min motion närmare definiera, ja, jag vill nästan säga dissekera, de begrepp, som utgöra huvudmomenten i den korta lagtexten. Det har visat sig, hur mångtydiga dessa begrepp äro, och att det därför verkligen vore behöfligt, att de utvecklades och preciserades. För min del skulle jag emellertid hava ansett det vara förmätet av en motionär som icke är juridiskt bildad, om han slutat sin motion med att framlägga ett formulerat förslag till ändring av lagtexten. Så djärv har jag icke kunnat vara, utan jag har endast påvisat mångtydigheten av lagtexten, hurusom de begrepp, som där stå, äro alldeles för vida för att i speciella fall få en lämp-

lig tolkning, och härmed har jag gjort allt vad jag, som icke är jurist, kunnat göra.

Vidare har professor Edén sagt, att även om de former, under vilka denna lag tillämpas, och mot vilka jag riktat min anmärkning, kunde ändras därhän, att det bleve mera preciserat, vem som skall avgöra, om det skall fordras kvalificerad majoritet, så skulle i alla fall olägenheterna kvarstå. Ja, det är ju givet, att en lag aldrig kan skrivas så fullständig och uttömmande, att det aldrig i något fall kan uppstå tvist om dess tolkning, men jag hemställer likväl, om, ifall man erhöle en mera konkret lagtext, icke de fall, i vilka det kan uppstå tvivel i fråga om formerna, skulle komma att i avsevärd grad avtaga. För min del finner jag, att just den omständigheten, att stadsfullmäktige, den korporation för vilken denna lag är stiftad, nu själva måste rösta om, huru lagen skall tolkas, vara ett av de allra starkaste bevisen för, att här behöves en ändring.

*Angående
revision av
förordningen
om kommunalstyrelse i
stad m. m.*

(Forts.)

Herr Nyström: Herr talman! Jag skall i anledning av det sista yttrandet be att ännu en gång få understryka, vad konstitutionsutskottets ordförande sagt om herr Lemkes motion, nämligen att herr Lemke verkligen med alltför lätt hand behandlat sitt ämne. Detta framgår redan av det förhållandet, att han föreslår, att dessa tvetydiga uttryck skola förklaras i kommunalförordningen för stad, men alldeles glömmet bort, att samma uttryck finnas i kommunalförordningen för landet, i förordningen om landsting och i kommunalförordningen för Stockholm, och att de sålunda väl borde förklaras över hela linjen. Han har sålunda skrivit sin motion med så lätt hand, att han icke gjort klart för sig, varest dessa förklaringar böra insättas i lagen.

Vidare är det riktigt, vad utskottets ordförande nyss sade, att om man vill förändra denna bestämmelse, så kan man göra det i två olika riktningar: man kan yrka på en sådan förklaring, som drar ihop området, eller en sådan, som utvidgar det. Jag föreställer mig, att motionären närmast hör till dem, som skulle vilja gå i den förra riktningen, medan jag antar, att t. ex. herr Palmstierna, enligt vad jag kunde finna av hans anförande här i dag, skulle vilja gå i den senare riktningen. Att nu kasta in en motion och icke ens antyda, åt vilket håll utskottet skall gå i sin utveckling av motionen, tycker jag också är att behandla saken med alltför lätt hand.

Vidare har herr Lemke både nu i sitt sista anförande och i det föregående skarpt framhållit som en oegentlighet, att det i vissa städer är ordföranden, som avgör när ett anslagsyrkande skall beslutas med två tredjedelars majoritet, under det att det i andra städer är stadsfullmäktige själva, som få avgöra det. Jag vill då påpeka, att detta visserligen formellt är oegentligt, men att det i realiteten platt ingen betydelse har, vilkendera utvägen man väljer, ty i båda fallen har den, som är missbelåten med beslutet, rätt att klaga och skaffa sig rättvisa, om han har någon sådan att fordra.

Angående
revision av
förordningen
om kommunalstyrelse i
stad m. m.
(Forts.)

I Stockholms stadsfullmäktige t. ex. följa vi den seden, att stadsfullmäktige först med enkel majoritet avgöra, huruvida sedermera skall fordras två tredjedelars majoritet. Det är ju en egendomlighet, men som sagt, där har aldrig sports något missnöje med detta egendomliga sätt, därför att man vet, att man har möjlighet att få beslutet upphävt, därest genom detta sätt att besluta någon oegentlighet skulle uppstå.

Att nu vidare upptaga till bemötande allt, vad herr Sommelius har sagt, hoppas jag kammaren ursäktar, att jag icke gör. Jag kan dock icke underlåta att påpeka en sak, och det är det högst egendomliga motiv som ligger under hans motion, som jag läser mellan raderna i densamma och som jag här med egna öron hört honom själv ytterligare framhålla, och det är ett slags ambitionsmotiv. Han är missnöjd över, att stadsfullmäktige skola behöva rätta sig efter magistraten. Han uttalade i dag, att det vore nedsättande för en så stor stad som Göteborg att behöva rätta sig efter magistratens mening. Detta ambitionsmotiv begriper jag icke, men det är tydligen detta, som är den drivande fjädern för hans förslag, det framgår av vad jag nyss nämnde, och i konstitutionsutskottet hade vi ingen känsla att några sakliga skäl föreligga, varför det förslag, som herr Sommelius nu framlagt, borde genomföras. I konstitutionsutskottet sitta dock, kanske proportionsvis talrikare än i något annat utskott, personer från städerna, en del, kanske de flesta, medlemmar av olika städers stadsfullmäktige, men ingen enda av oss hade hört talas om några olägenheter av den nu gällande ordningen. Det är då icke underligt, att utskottet blev alldeles enigt om det beslut, vartill det kommit.

Jag ber, herr talman, då utskottets ordförande i allt så grundligt bemött de argument, som herr Sommelius anført, att helt enkelt få instämma i yrkandet på bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen beträffande *mom. a)* propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den av herr Sommelius i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

Sedan herr talmannen härefter beträffande *mom. b)* framställt propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet av herr Lemke väckta motionen, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Herr statsrådet greve *Ehrensvärd* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av beskickningshus i S:t Petersburg.

Nämnda proposition bordlades.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 6, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse av § 32 mom. 2 av förordningen om landsting.

*Angående
ändring i för-
ordningen om
landsting.*

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 32, hade herr *Sterne* hemställt, att Riksdagen måtte besluta sådan ändring av § 32 § 2 mom. i förordningen för landsting, att momentet finge följande lydelse:

§ 32.

Nytt förslag bör, för att kunna komma under behandling, innefatta ett ärende inom landstingets befogenhet, vara skriftligen uppsatt och senast tjugu dagar före landstingets början aflämnat till sekreteraren, vilken det åligger att inom åtta dagar därefter över de avgivna förslagen upprätta en lista och den till ordföranden överlämna.

Utskottet hemställde, att Riksdagen för sin del måtte besluta följande ändringar i förordningen om landsting:

§ 32.

Rättighet att — — — av landstinget.

Nytt förslag bör, för att kunna komma under behandling, innefatta ett ämne inom landstingets befogenhet, vara skriftligen uppsatt och senast *tjugu* dagar före landstingets början avlämnat till sekreteraren, vilken det åligger att inom åtta dagar därefter över de avgivna förslagen upprätta en lista och den till ordföranden överlämna.

Vad nu är stadgat angående tiden för förslags avlämnande utgör icke hinder för landstinget att, då synnerligen viktiga skäl därtill föranleda, genom särskilt beslut medgiva upptagande till behandling av ny fråga, som blivit väckt senare, dock före landstingets början.

Till det — — — — landstingets ordförande.

Ej må annan — — — — väckt förslag.

§ 40.

1. För att — — — — sig förenat:

a) beslut, att domsaga — — — — är stadgat;

b) underkännande — — — — taga inträde *eller medgivande, varom i § 32 sägs.*

c) påläggande av — — — — etc.

Angående
ändring i för-
ordningen om
landsting.
(Forts.)

§ 59.

Kungl. Maj:ts befallninghavandes — — — — nämligen:
a) fråga om — — — i landstinget *eller om medgivande, varom*
i § 32 sägs. — — — — —
b) tillämpning av — — — etc.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Motionären har här framställt ett förslag till ändring i landstingsförordningen, gående ut på att göra den tid längre, inom vilken man har rätt att väcka motion i landstinget, och utskottet har tillmötesgått motionären i denna hans framställning. Jag ber för min del att genast få säga, att jag har ingenting emot denna förlängning av motionstiden. Men när man ser på de motiv, som föreligga för detta förslags väckande och även för utskottets tillstyrkande av detsamma, så finner man, att de innehålla det, att landstingsmännen skola i god tid kunna få sig tillsända de väckta förslagen eller alla de handlingar och framställningar, som landstinget har att behandla. Jag vill visst icke säga annat, än att detta är behöfligt, men när nu konstitutionsutskottet här har så välvilligt behandlat denna motion, så att det gått vida utöver vad motionären föreslagit — jag tager för givet, att utskottet har denna rätt; därom vill jag nu icke tala — så hade jag trott, att konstitutionsutskottet skulle gått längre i denna välvilja, än utskottet här gjort. Den ändring, som motionären föreslagit i denna 32 §, nämligen att ordet »fjorton» skulle utbytas mot ordet »tjugu», är ju tillstyrkt av utskottet. Men jag undrar, huruvida det mål, som här är avsett att vinnas, verkligen vinnes, därest man icke har alldeles förträffliga och villiga sekreterare i sitt landsting. Jag skyndar att tillägga, att vad Skaraborgs läns landsting beträffar, så har jag ingen anmärkning i det avseendet, ty min sidokamrat här, som i flere år varit sekreterare i detta landsting, har alltid utövat sin befattning så, som här i motiven är sagt, att man skall göra. Men när det förhåller sig så, att det endast beror på, om landstinget skall giva den föreskriften, eller det beror på sekreterarens goda vilja, så tyckes det mig, att utskottet bort råda bot för detta, så att man fick klara föreskrifter för landstingen och dess sekreterare i detta fall. Och jag tror, att det skulle gått ganska lätt, om man här beträffande det andra momentet, i vilket ändring är föreslagen, inflickade ett par ord. Det föreslås ju, att momentet skall få följande lydelse:

»Nytt förslag bör för att kunna komma under behandling innefatta ett ämne inom landstingets befogenhet, vara skriftligen uppsatt och senast *tjugu* dagar före landstingets början avlämnat till sekreteraren, vilken det åligger, att inom åtta dagar därefter över de avgivna förslagen upprätta en lista och den till ordföranden överlämna.»

Allt som här i lagen förelägges sekreteraren är ju, att han skall

upprätta denna lista eller göra detta register över väckta förslag och skicka till ordföranden. Men jag säger än en gång, att vår ärade sekreterare alltid skickar det till alla landstingsmän, så snart det blir tryckt. Om man nu i detta moment inflickat ett par ord, så att det stått »upprätta en lista och den jämte de väckta förslagen till ordföranden och landstingsmännen överlämna», så hade ju denna sak varit klar. När utskottet har den rätt, som det enligt utskottshandlingarna visar sig ha tillämpat, så tycker jag, att utskottet bort begagna sin rätt i detta fall och gjort föreskrifterna tydliga.

Så har utskottet också gjort ett tillägg till vad motionären föreslagit, och det skall väl vara för att avhjälpa den brist, som jag nu angivit möjligen förefinnas i det upplästa momentet. Och det är, att man skall ha rätt att avlämna förslag, då viktiga skäl därtill föranleda, ända in på landstingets början. Men jag undrar, huruvida detta tillägg är av stor betydelse. Det är möjligt, att det föranleder till, att ganska många låta bli att iakttaga denna längre tid, som nu är föreslagen, utan begagna sig av den tillagda rätt, som utskottet nu föreslagit. Och så mycket mera som denna rätt att inom kortare tid väcka motion ju förlorat ofantligt mycket i betydelse, därigenom att utskottet i 40 § föreslagit, att detta medgivande skall falla under denna paragraf, det vill säga att det skall fordras $\frac{2}{3}$ majoritet för detsamma. Således blir det första landstingen ha att göra att votera om, huruvida det skall befatta sig med dessa förslag. Och så fordras det $\frac{2}{3}$ majoritet för godkännande, att det skall behandlas av landstinget. Mig förefaller detta icke vara den ringaste förbättring, utan att det snarare möjligtvis kommer att leda till tvister, som alltid äro obehagliga.

Men jag tror också, att det finnes en annan brist i landstingsförordningen, som utskottet borde ha upptäckt. Vi veta, hur det ställer sig efter den äldre landstingsförordningen, då det var stadgat, att motion skulle väckas senast 14 dagar före landstingets sammanträde, och då landstinget skulle sammanträda den tredje måndagen i september eller möjligtvis den fjärde. Under sådana förhållanden var det klart, att fjorton dagar skulle räcka till även för den tredje måndagen, ty den tredje måndagen infaller ju allra tidigast den 15 september.

Men hur ställer det sig nu med den brist, som jag nu ämnar yttra några ord om. Efter landstingsförordningen ske landstingsmannavalen på våren på marsstämmorna runt om i landet, och så börjar tjänstgöringstiden för den valde landstingsmannen först den 1 september. Således är det väl så, att fastän han är vald som landstingsman, kan han omöjligen vidtaga någon åtgärd som landstingsman, förrän den 1 september infaller. Ja, det är ju möjligt, att jag tar miste, men det förefaller mig så, när jag läser, som det står i lagen. Nu är det icke möjligt för de nyvalde, det vill säga hälften av landstingsmännen vart annat år, om det tolkas så strängt, nämligen att de icke äro landstingsmän förrän den 1 september, att väcka

*Angående
ändring i för-
ordningen om
landsting.*

(Forts.)

Angående
ändring i för-
ordningen om
landsting.

(Forts.)

motion i alla de landsting, där sammanträdet börjar andra måndagen i september, och även där det börjar den tredje måndagen, blir det endast några få år, som det kan finnas möjlighet för de nyvalde landstingsmännen att skriva och avlämna motioner inom stadgad tid.

I alla fall förefaller det mig, som om här finnes mycket mera brister att avhjälpa, men vad man här gjort för att avhjälpa brister, tror jag icke är något avhjälpare alls utan snarare tvärtom. Jag har icke kunnat uraktlåta att yttra detta utan att dock vilja göra något yrkande. Jag hade trott, att, om det jag har sagt har något värde, utskottet skulle tagit upp dessa frågor till förnyad behandling, då utskottet har sådan vidsträckt rätt att göra ändring i hela författningen. Och denna framställning om förändring i tiden för motions väckande tror jag är alldeles säkert framkallad genom det förhållande, att tiden för sammanträdena är bestämd till andra och tredje måndagen i september, och så, att tjänstgöringstiden är fastställd att börja den 1 september.

Jag skall icke tillåta mig att göra något yrkande, men jag har velat framhålla detta, för att icke ärendet skall gå förbi, alldeles utan att någon yttrat sig emot utskottets förslag.

Herr Edén: Herr talman! Den siste ärade talaren gjorde visserligen icke något yrkande, men ett par av de uttalanden, som ingingo i hans anförande, äro kanske av den art, att de dock böra föranleda till några förklaringar från en medlem av utskottet.

Den ärade talaren anmärkte först, att han trodde, att den föreslagna ändringen icke skulle kunna vara fullt tillräcklig, därför att det ju är stadgat i landstingsförordningen, att nyvald landstingsmans tjänstgöringstid börjar den 1 september, och därför att följaktligen, om landstinget skulle komma att sammanträda i början av denna månad, den nyvalde landstingsmannen icke skulle kunna erhålla motionsrätt till landstinget. Utskottet har icke tagit upp denna sak i sin motivering, men det beror ingalunda därpå, att utskottet icke skulle ha observerat den, utan därpå, att, såvitt utskottet kunnat finna, den saken redan är fullkomligt avgjord i den riktningen, att landstingsman måste anses ha sådan motionsrätt, även om han är nyvald, och även om tinget sammanträder i början av september. År 1910 avlämnades nämligen till Riksdagen en kungl. proposition avseende den ändring i landstingsförordningen, att tinget skulle kunna sammanträda redan den *andra* måndagen i september, vilken ändring också antogs. I motiveringen till denna proposition anförde då departementschefen — det var chefen för civildepartementet, greve Hamilton — att enligt hans förmenande den omständighet, att en landstingsman var nyvald, icke hindrade, att han inlämnade en motion före den 1 september. Till detta yttrande anslöt sig uttryckligen det dåvarande konstitutionsutskottet och likaledes Riksdagen, som antog propositionen med den motive-

ring, utskottet lämnat. Under sådana förhållanden har man inom det nuvarande konstitutionsutskottet ansett, att det är alldeles klart, att en nyvald landstingsman kan inlämna motion även före den 1 september. Det är givet, att hans motion icke kommer till behandling förrän vid landstingsammansammanträdet, och då har han i alla händelser trätt i funktion. Jag tror alltså icke det kan sägas, att utskottet försummat något, när det ej ansett någon ändring i denna del av landstingsförordningen behöfelig.

Vidare hade den ärade talaren, om jag fattade honom rätt, en anmärkning mot, att utskottet föreslagit en ny bestämmelse, som gör det möjligt för landstingen att under vissa förhållanden upptaga även ärenden, som väckas efter den egentliga motionstidens utgång men före landstingets början. Han befarade, att denna rättighet skulle leda till, att för många motioner väcktes inom denna tid, det vill säga att landstingsmännen icke skulle hålla sig inom den egentligen föreskrivna motionstiden.

Anledningen till att utskottet tagit upp denna tilläggsbestämmelse i sammanhang med frågan om tidigare gräns för motionstiden är den, att inom utskottet med mycken styrka gjorts gällande tvenne anmärkningar.

Den ena var, att det redan visat sig mycket olägligt, i vissa fall av trängande beskaffenhet, att det nu icke finnes någon laglig möjlighet att få fram ett yrkande, som icke väckts före den fjortonde dagen innan landstinget sammanträdde. Man har sagt, att det kunde inträffa fall av sådan natur, att det vore synnerligen önskvärdt och nödvändigt för landstingen att kunna få upptaga en fråga till behandling, även efter motionstidens slut. Man har hänvisat exempelvis till frågor, som uppstå i anledning av någon hastigt utbrytande epidemi eller annan inträffande händelse, som faller inom landstingens arbetsområde.

Den andra var den, att det befanns, att man på vissa håll under trycket av denna olägenhet faktiskt redan börjat dispensera från landstingsförordningens uttryckliga föreskrift, att icke något förslag får väckas efter fjorton dagar före landstingets början. Det anfördes i utskottet exempel på, att landsting verkligen tillåtit väckande av förslag efter motionstidens slut, och att således landstinget blundat för nu stadgade förbud mot sådant förslags väckande.

Utskottet fann då lämpligt ur båda dessa synpunkter, att man öppnade den nu föreslagna möjligheten, men man kringgärdade den med starka garantier, till vilka jag skall be att strax få återkomma. Till dessa två skäl kom slutligen, att från några eller åtminstone något håll i utskottet gjorts gällande, att motionstidens utsträckande till 20 dagar före landstingets början kunde ytterligare försvåra möjligheten att komma fram med motioner, som kunna föranledas av sent inträffade händelser, och att därför denna föreslagna utväg nu bleve särskilt behöfelig som ett slags säkerhetsventil.

Jag är för min del fullt medveten om vad den siste ärade talaren

Ändring i förordningen om landsting.
(Forts.)

Angående
ändring i för-
ordningen om
landsting.
(Forts.)

framhöll, att man får noga akta sig för att det skulle bli vanligt, att motioner få väckas efter den egentliga motionstidens utgång. Jag har därför också i utskottet med mycket allvar arbetat på vad jag nyss kallade garantierna gentemot en sådan urartning, och jag tror, att utskottet fått dem så starka, att missbruk icke behöver befaras. Utskottet har gjort ett tillägg till paragrafen i syfte, att motioner efter den tjugonde dagen icke få väckas med mindre än »synnerligen viktiga omständigheter därtill föranleda». Det är den första garantien, varav givetvis följer, att den, som anser att sådana synnerligen viktiga omständigheter *icke* föreligga, kan, om han skulle bli överröstad, klaga på vanligt sätt och få sin sak lagligen prövad. Utskottet har vidare föreslagit, att under inga förhållanden någon motion får upptas till behandling, om icke $\frac{2}{3}$ av landstingsmännen medgiva det. Dessa två garantier hoppas jag tillsammans skola vara tillräckliga för att förhindra missbruk. Utskottet har för övrigt också litat något på vad man skulle kunna kalla landstingens självbevaringsdrift, det vill säga att landstingen alltid skola vara angelägna att hålla ifrån sig motioner, som inlämnas efter den tjugonde dagen i andra fall än verkliga nödfall. Landstingen ha så stor nytta av att få motionerna i tid, att jag hoppas, att varje landsting själv vederbörligen vakar däröver.

Till sist nämnde den ärade talaren någonting om, att de föreskrifter, som givits, också behövde kompletteras med, att sekreterarne i landstingen skulle utskicka motionerna, när de föreläge i tryck, till landstingens ledamöter. Jag måste härvid göra honom uppmärksam på, att denna sak icke alls var berörd i den väckta motionen. I denna talas endast om tiden för motioners väckande, men icke alls om sättet för deras utsändande och dylikt. Det är väl då tvivelaktigt, om utskottet utan vidare skulle ha haft rätt att gå in på en reglering av de väckta motionernas utsändande. Men i alla händelser torde man inom utskottet ha ansett det alldeles klart att en sådan bestämmelse, som den herr Carl Persson antydde såsom önskvärd, vore överflödig av det skäl, att den regeln om motionernas utsändande, såvitt utskottet haft sig bekant, redan praktiserats överallt i landstingen. Vi fingo inom utskottet icke kännedom om ett enda län, där icke landstingets sekreterare skickar ut de väckta motionerna så snart de tryckts, och vi kunde då icke finna det behöfligt att insätta bestämmelse därom i landstingsförordningen. Skulle man tänkt på att göra det, är det för resten givet, att det alltid skulle kunnat leda till en del små trassligheter vid själva formuleringen av sådana föreskrifter. Jag tror för min del, att det icke egentligen skulle vara något vunnet med att få en sådan bestämmelse införd i landstingsförordningen, och att varje landsting själv bäst reglerar dessa förhållanden genom att självt besluta, huru utsändandet skall ske.

Såvitt jag kan finna, lider det föreliggande förslaget till ändring i landstingsförordningen alltså icke av någon av de brister, som

den siste ärade talaren antydde. För övrigt glädde det mig höra, att han i själva huvudsaken icke hade något yrkande på avslag på utskottets hemställan. Jag ber under dessa förhållanden att i all korthet få yrka bifall till densamma.

*Angående
ändring i för-
ordningen om
landsting.
(Forts)*

Herr Persson i Stallerhult: Det var ju utmärkt bra att få veta, att landstingsmännen innan de träda i funktion ha rätt att väcka motioner. Jag tror mig även ha sett något härom i riksdagshandlingarna, men i alla fall saknas bestämmelser om detta i lagen. Landstingsmannen skulle alltså vara den enda befattningshavare, som utövar sina befogenheter innan han så att säga blir denna förtroende- man och tillträtt sin befattning.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till Stockholms stad för anskaffande av en isbrytare.

Kungl. Maj:t, som i statsverkspropositionen under femte och sjunde huvudtitlarna för år 1914 uppfört särskilda anslag, vardera å 87,500 kronor, såsom bidrag till Stockholms stad för anskaffande av en isbrytare, hade i en den 14 sistlidne januari till Riksdagen av- given, till statsutskottets förberedande behandling hänvisad pro- position, nr 51, under åberopande av bilagt utdrag av statsråds- protokollet över sjöförsvarsärenden för samma dag föreslagit Riks- dagen att, under de i statsrådsprotokollet angivna villkor, såsom bidrag till Stockholms stad för anskaffande av en för genombryt- ande av packis byggd isbrytare av storlek och beskaffenhet i övrigt, som av marinförvaltningen prövades vara för marinens be- hov tillfredsställande, bevilja ett anslag av 350,000 kronor samt därav på extra stat för år 1914 anvisa halva beloppet eller 175,000 kronor, att utgå med hälften eller 87,500 kronor från vardera av riksstatens femte och sjunde huvudtitlar, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera nämnda belopp å 175,000 kronor redan under år 1913.

*Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.*

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte, under de i stats- rådsprotokollet över sjöförsvarsärenden den 14 januari 1913 an- givna villkor, såsom bidrag till Stockholms stad för anskaffande av en för genombrytande av packis byggd isbrytare av storlek och beskaffenhet i övrigt, som av marinförvaltningen prövades vara för marinens behov tillfredsställande, bevilja ett anslag av 175,000 kronor samt därav på extra stat för år 1914 anvisa halva beloppet, eller 87,500 kronor, att utgå från riksstatens femte huvud- titel med rätt för Kungl. Maj:t att disponera nämnda belopp, 87,500 kronor, redan under år 1913.

Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.

Vid utlåtandet fanns emellertid fogad reservation av herrar A. C. Lindblad, Thorsson, Lindberg, Olofsson i Digernäs och Anderson i Råstock, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition icke måtte av Riksdagen bifallas.

(Forts.)

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr Thorsson, som yttrade: Herr talman! Då jag icke har kunnat biträda det slut, vartill utskottet kommit i föreliggande fråga, anhåller jag att med några ord få angiva motiven för denna min ståndpunkt, vilken delas av fyra andra ledamöter i statsutskottet.

Här föreligger nu ett förslag, som går ut på, att statsverket skall med 350,000 kronor bidraga till byggande av en isbrytare, avsedd att under alla omständigheter kunna hålla en segelränna öppen in till Stockholms stad. Man har särskilt ur handels och sjöfartens synpunkt betonat vikten av, att man får ett sådant stort isbrytarfartyg. I och med detsamma som statsmakterna på detta sätt börja övergå från den hittills gällande metoden att understödja vissa städer för öppethållande av en segelbar ränna till att bygga särskilda isbrytande fartyg, så öppnar sig enligt mitt sätt att se ett ganska fritt och öppet perspektiv. Jag kan icke komma ifrån den uppfattningen, att om vi giva anslag till Stockholms stad för att skaffa en isbrytare av en viss storlek för att därmed tjäna handels intressen — visserligen har man i detta speciella fall även tillfogat, att det är de marina intressena, som äro avgörande för detta anslags beviljande — och besluta beviljandet av dessa 350,000 kronor, skulle det vara märkvärdigt, om icke en hel del andra städer vid våra kuster skulle komma i tur och ordning, eftersom man har utsikt att pressa fram anslag från staten, och lägga fram sina förslag. »För all del», skulle man säga »nu är den isbrytare, som vi för närvarande ha för liten att hålla öppen den för stadens utomordentliga handels trafik nödvändiga segelrännan, och därför vore det lämpligt, om staten kunde bidraga till byggande av isbrytare för öppethållande av en större och bredare ränna.» Jag kan icke komma ifrån, att denna bild rullar upp sig vid behandlingen av detta spörsmål.

Nu har man vid denna frågas behandling vid sidan av handelsintressena särskilt betonat den fördel det skulle vara för de marina myndigheterna att få detta större isbrytarfartyg, och det synes som om de marina myndigheterna egentligen här hade varit de pådrivande initiativtagarne, de ha åtminstone varit mycket intresserade av att staten skulle bidraga med *största möjliga* belopp för lösningen av detta spörsmål.

Stockholms hamnstyrelse föreslog den 6 maj 1912 att statsverket skulle bidraga med 332,000 kronor. Redan den 23 augusti samma år hade de marina myndigheterna kommit till det resultat,

att statsverket skulle betala 18,000 kronor mer än Stockholms hamnstyrelse föreslagit, det vill säga att anslaget skulle höjas från 332,000 till 350,000 kronor. Några månader senare tillkom ett nytt men dyrbart moment. Vederbörande hade räknat så, att de icke kunde stå för siffrorna. Verkstäderna, som lämnat anbud ville ej längre vidhålla dessa utan kommo med den hugnesamma underrättelsen, att ifrån maj till december månad hade priset på den ifrågavarande isbrytaren stigit med 225,000 kronor eller något sådant. För att motivera den stora stegring på denna mycket korta tid lär väl icke vederbörande kunna rida på den gamla käpphästen, att denna berott på den tilltagande stegringen i arbetspriserna. Jag konstaterar, att man icke heller talat om, att det är varvskartellens överenskommelse, som åstadkommit sådan stigning.

Emellertid har ju, det vill jag säga, marinförvaltningen utan att blinka varit med om att tillstyrka Kungl. Maj:t att höja anslaget från 350,000 kronor till 425,000 kronor. Kungl. Maj:t har likväl icke följt marinförvaltningen i det sista språnget, utan Kungl. Maj:t har ansett, att man skulle kunna reda sig, om man betalade 350,000 kronor. Det är ett stående tema på dagordningen, att vederbörande under ett ärendes behandling högst avsevärt överstiga vad de ursprungligen beräknat. Detta sakförhållande är, såsom jag säger, ingenting utmärkande för denna fråga, men bör icke vara avgörande, när det gäller att bestämma sig. Det är heller icke ur denna synpunkt, som jag för min del har ställt mig mot det föreliggande förslaget. Jag anser däremot, att statens intressen i detta fall icke äro vederbörligen beaktade, utan man har här, så att säga, föreslagit Riksdagen att betala ut ett avsevärt belopp utan att man vill giva staten samma medinflytande över detta fartyg, som enligt min uppfattning borde tillkomma staten. Vi skola betala 350,000 kronor till fartyget ifråga. Stockholms stad skall efter dess färdigbyggande äga och bestämma över dess användning och varje gång vi för marina ändamål behöva använda detsamma, skola de marina myndigheterna ingå till Stockholms stads styrande män med en anhållan om att få begagna båten och då naturligtvis ikläda sig de kostnader, som erfordras för att nyttja densamma för ett visst tillfälle. Men alltid skall fartyget i allra främsta rummet användas för upprätthållande av handels- och sjöfartstrafiken på Stockholm. I förhållande till den inskränkta dispositionen som tillförsäkrats staten finner jag såväl bidraget till byggnadsanslaget å 350,000 kronor som det årliga underhållet å 20,750 kronor vara för högt tilltaget; därtill kommer att staten fortfarande tillförbindes att årligen utbetala de 12,000 kronor som hittills utbetalts till Stockholms stad för isbrytning. Så synes det mig som det föreliggande förslaget skulle leda oss in i konsekvenser som kunna giva anledning till allvarsamma betänkligheter. Om vederbörande hade bibehållit den gamla principen och låtit staden bygga båten samt staten höjt årsanslaget i proportion till den nya båtens storlek, det, menar jag, hade varit en rimlig överenskommelse. Det

*Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.*

(Forts.)

*Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.*

(Forts.)

nu föreliggande förslaget synes mig för strängt, därför har jag icke kunnat vara med om detsamma. Under ärendets förberedande behandling har med skärpa betonats, att vi, om icke föreliggande förslag bifalles, skola bli absolut tvungna att inom den närmaste framtiden för statsverkets behov bygga en alldeles särskild isbrytare. Detta resonemang förefaller mig mindre hållbart. Då den gamla isbrytare, Stockholms stad nu har för att upprätthålla segelleden med, har 1,000 hästkrafter, så kommer genom alternativ II, Stockholms stad att få en isbrytare på 2,800 hästkrafter eller nära på tre gånger den gamla isbrytarens brytningsförmåga. Detta högst avsevärda krafttillskott anses ej vara tillräckligt, utan nu skall man gå på och skaffa sig en ännu större isbrytare, med 3,700 hästkrafter. Ett par satsar i motiveringen tyckas gå ut på, att våra marina myndigheter rent av tänka ställa till med ett sjöslag i Ålands hav, där drivisen är som allra värst. Det tyckes vara därför, som man tänker skaffa sig denna stora och starka isbrytaretyp.

Det skulle väl icke vara på det sättet, att denna isbrytare är något, som man får i släptåg på F-båten, ty i så fall skulle ju strängt taget kostnaderna för denna nya båt bäras av dem, som skaffat oss F-båten på halsen. Då jag, herr talman, hyser den uppfattningen, att en isbrytare av alternativ II bör vara tillräcklig att kunna hålla förbindelsen mellan öppna havet och Stockholm under vintertiden, och då jag som sagt är mycket ängslig för de konsekvenser, som skulle medfölja ett beslut av den omfattning ett bifall till utskottets utlåtande skulle innebära, har jag icke kunnat följa med utskottets flertal. Jag yrkar avslag på utskottets hemställan.

Sedan herr vice talmannen nu övertagit ledningen av kammarrens förhandlingar, anförde

Herr Martin: Herr talman! Jag skall be att med några ord få klargöra min ställning till föreliggande spörsmål. Förhållandet är helt enkelt detta. Stockholms stad behöver en isbrytare nummer 2, som är större än den nuvarande. Den skall kosta något över 700,000 kronor enligt sista förslaget. Under tiden, som detta ärende utvecklats i Stockholms stadsfullmäktige och där behandlats, framkommer där en motion om att bygga en ännu större isbrytare, men att samtidigt underhandlingar borde inledas med staten, gående ut på att staten skulle bidra till att täcka den merkostnad, som skulle uppstå genom det senare förslaget.

Dels har nu statens myndigheter och dels även stadens myndigheter varit hörda över dessa olika alternativ. Stadens olika myndigheter anse, att det mindre förslaget i och för sig tillfredsställer stadens behov på en isbrytare, men de kunna icke förneka, att det vore nationalekonomiskt klokt att sammankoppla stadens intresse med statens i detta fall. Statens myndigheter, och då först och främst kommerskollegium, anse det för handeln vara fördelaktigt, om de

finge en isbrytare av den större typen, och sedan kommer marinförvaltningen, som framställer oavvisliga krav på att få det större fartyget, nämligen det som den kungl. propositionen avser. Vad blir då följden, om vi icke taga denna stora typ? Jo, helt enkelt den, att Stockholms stad själv bygger en isbrytare, som den anser sig vara betjänt med, nämligen enligt alternativ II. Och då tror jag, att i en snar framtid de marina myndigheterna skola komma med krav på att bygga en större isbrytare, som skulle komma att kosta 1,275,000 kronor efter vad jag tror mig veta. Denna marina isbrytare kommer att få ligga så gott som oanvänd invid kajen vid flottans station här i staden och endast tagas i anspråk i alldeles utomordentliga fall, som rådde t. ex. för 3 och 5 år sedan, då staden sjöledes var avbruten i kommunikationshänseende med den yttre världen på grund av packisen utanför Sandhamn. Icke kan väl det vara nationalekonomiskt klokt att låta bygga två isbrytare varav den ena sällan kommer att tagas i bruk. Kan man icke sammankoppla dessa intressen? Jag anser det fullt praktiskt att så göra.

Härtill kommer några andra synpunkter, av vilka den allra viktigaste enligt mitt förmenande är den, att den större typen besitter en hel del tekniska företräden framför den mindre. Sålunda har den större typen, efter vad jag låtit mig berättas, en förstävspropeller, som gör det möjligt för den att på bättre sätt fylla sin uppgift vid forcering av packisen än typen enligt alternativ II. Det synes mig sålunda finnas många skäl, som tala för det ekonomiskt kloka uti att taga förslaget om den större typen för att slippa, då det så fordras, skaffa en isbrytare helt på statens bekostnad.

Herr Thorsson framhöll faran av att andra städer skulle komma med begäran även om anslag för samma ändamål. Häremot vill jag invända, att det torde väl icke vara tänkbart, att motivera fram ett sådant anslag. Kommerskollegium har understrukit, att den handel, som går över Stockholm, är ett riksintresse att bevaka och som bör utvecklas så mycket som möjligt. Därjämte tror jag, att vi böra göra klart för oss, att detta icke är uteslutande ett Stockholms stads intresse, utan det är ett verkligt landsintresse och dessutom, den viktigaste faktorn, att det är ett försvarsintresse, som vi få tillgodosett på ett mycket billigt sätt.

Jag får sålunda, herr talman, på dessa grunder yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen, som emellertid återkommit och återtagit ledningen av förhandlingarna, lämnade nu ordet till

Herr Palmstierna, som yttrade: I herr Martins utmärkta anförande framhölls just vad som mycket bestämt förut understrukits, att det här icke gäller något *Stockholmsintresse* i egentlig bemärkelse. Stockholm utgör ju knutpunkten emellan Mälaren och Saltsjön. Med den isbrytare, som hittills funnits, har man

*Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.*

(Forts.)

Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.

(Forts.)

haft att driva undan isen även i Mälaren. För handeln uti Mälarbäcken är det av allra största betydelse, att ha frihet för sjöfarten så länge som möjligt under året även på Saltsjösidan. Så länge en isbrytare upprätthåller segelleden in till Stockholm ifrån Mälaren och ifrån Stockholm i Saltsjön, tillgodoses betydande intressen utanför Stockholm. Vidare måste man också betona, att det här icke föreligger någon egentlig Stockholmsfråga, även ur den synpunkten, att de *marina* förhållandena givetvis komma att hava inflytande på denna sak, vilket också herr Thorsson icke gärna kunde underlåta att förmåla. Dessa båda saker höra också beaktas. Staten har i princip erkänt riktigheten av det resonemang, som jag nu för, därigenom att staten lämnar anslaget på 12,000 kronor till Stockholms stad.

Då stå vi emellertid inför följande fråga: Har det visat sig, att det behövs en större isbrytare? Ja, därom är man fullkomligt ense. Och det är upprepade klagomål, som i detta avseende komma från handels- och sjöfartens män. Då nu möjlighet finnes för en samverkan med staten, varigenom ett riksintresse blir tillgodosett, samtidigt som Stockholms ekonomiska intressen också tillvaratagas, ha vi att ställa oss inför alternativ I och II beträffande isbrytaretypen. Det är till den stora isbrytaren endast, som man behöver anslag. Giver staten icke något, nåväl, då kommer Stockholms stad att bygga den mindre.

Denna kan åtminstone ännu för någon tid framåt anses vara tillräcklig för Stockholms stads behov, men man kan redan nu förutsäga — och det framgår också av utlåtanden såväl av kommerskollegium som av Konungens Befallningshavande i Stockholms län, Stockholms handels- och sjöfartsnämnd, handelskammaren och marinförvaltningen och slutligen även av hamnstyrelsen — att det dock är för en ganska begränsad tid framåt den kan anses vara tillräcklig. Ty så har tonnaget stigit, och så har handelssjöfarten utvecklats, att man har all möjlighet att redan nu kunna förutsäga, att det icke blir lång tid framåt, som denna är tillräcklig. Men vad man givetvis kan utgå ifrån, det är att *riksintresset* icke tillgodoses på det sätt ske bör, därest man biträder herr Thorssons mening.

Här spelar också den *marina* sidan av saken in. Men jag förstår verkligen icke, varför herr Thorsson indrog F-båten i denna debatt. Det förefaller mig vara ett litet tric, vars framförande jag väl kan sentera, men nog är det uppenbart, att denna sak endast förts fram som ett litet tric, ty icke är det väl herr Thorssons allvarliga mening att beskylla den nuvarande regeringen för att vilja ha någonting i släptåg efter F-båten? Det kan jag inte tro. Och för min del vill jag dra fram ett annat resonemang, som min ärade vän herr Thorsson väl borde sentera, nämligen, att när det nu finnes på andra sidan Östersjön isbrytare, som med den allra största lätthet kunna komma *utifrån* och *inåt*, varför skulle vi då icke

försöka skaffa oss möjlighet för *vår* del att under motsvarande förhållanden kunna komma *inifrån* och *utåt*. Fördelen härav ligger, synes det mig, i öppen dag, och jag tror, som herr Martin nämnde, att om vi icke ta detta, komma vi att få vidkännas en än större utgift. Jag håller absolut före, att staten bör begagna sig av den möjlighet till samverkan med Stockholms stad, som här erbjudes. Det är ett gammalt ordspråk, som säger, att snål spar, och det är en annan, som tar. Jag misstänker, att det kan gå på det sättet även i det här fallet.

*Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.*

(Forts.)

Framför allt är det emellertid den synpunkten, som efter min uppfattning gör sig gällande, att får staten ett finger med i handhavandet av denna isbrytare, kan den också förvaltas på ett annat sätt än eljest. Bygger Stockholms stad, såsom kommer att ske i händelse av ett avslag på denna framställning, sin isbrytare ensam, får staten givetvis se sig om, huruvida den får allra minsta direktiv att utöva rörande dess isbrytning vid ena eller andra tillfället. Ett avslag kommer givetvis att härutinnan lämna Stockholms stad full frihet. Här föreligger således från statens synpunkt en chance, som efter mitt förmenande staten borde lämpligen beakta.

Med dessa ord har också jag, herr talman, velat rättställa denna fråga så, som den ligger, och jag tror, att man bör uppmana kamraren att bifalla utskottets betänkande, vartill jag därför ber att få yrka bifall.

Med herr Palmstierna förenade sig herrar *Wallin*, *Branting*, *Nyström* och *Tengdahl*.

Härpå anförde:

Herr Indebetou: Herr talman! Utav de två närmast föregående talarne ha efter mitt förmenande synnerligen fullgoda skäl förebragts för ett bifall till utskottets hemställan, och jag vill inte uppta tiden med att anföra ytterligare motiv härför, då dessutom en hel del handlingar finnas tillgängliga, av vilka de, som intressera sig för saken, kunna hämta åtskilliga argument, som skulle kunna styrka lämpligheten av ett bifall till propositionen.

Men då herr Thorsson ville påstå, att initiativet till denna isbrytare är taget från de marina myndigheternas sida, ansåg jag mig böra begära ordet för att framhålla — och jag vågar försäkra det — att så icke är med verkliga förhållandet överensstämmande, utan är initiativet taget av helt andra, ja, jag vågar rent av säga utav en vän till herr Thorsson. I den motion i Stockholms stadsfullmäktige, som givit anledning till att Stockholms stad skjutit upp denna frågas avgörande och som undertecknats utom av herr Isaksson just av en socialdemokrat, herr Edqvist, och av herr Thelander, anför herr Isaksson, följande, som jag tar mig friheten att uppläsa:

Andra kammarens protokoll 1913. Nr 9.

Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.

(Forts.)

»Jag skall i stället tillåta mig att här skärskåda denna fråga ur en något vidare synvinkel än den, som begränsas åt ena sidan av hänsynen till Stockholms budget och åt den andra av de rent kommersiella önskemålen från representanterna för Stockholms handel, sjöfart och industri.

Sedd ur en sådan vidare synvinkel, är frågan om en ny och under alla förhållanden effektiv isbrytare för Stockholms hamn och skärgård icke blott och bart en kommunal angelägenhet, utan en statsangelägenhet af stor betydelse. Jag vill blott uppmana stadsfullmäktige att söka tänka sig in i den situationen, att Sverige vore invecklat i krig och att vi hade vår kustflotta — vår första försvarslinje — ute i Östersjön på vinterkampanj med uppgift att hindra en fiendes landstigningsföretag. En plötslig vindändring kan under en hård vinter med drivis i Östersjön på en natt blockera skärgårdens förnämsta inlopp med packis, ogenomtränglig icke blott utifrån för våra örlogsmän, som kunna behöva söka skydd i skärgården undan en övermäktig fiendes påträngande kryssare och slag-skepp, utan även inifrån för våra egna isbrytare — därest ingen av dessa ägnar sig till effektivt arbete i packisen och alltså icke förmår undsätta de våra genom att slå upp ett inlopp för dem genom den samma.

Jag är beredd på den invändningen, att detta är en riksangelägenhet, vars ordnande icke med fog kan åligga Stockholms skattdragande invånare ensamma. Men denna i och för sig välgrundade invändning torde icke böra hindra fullmäktige från att taga det hedrande initiativet till en samverkan mellan statsmakterna och vår kommun i denna icke blott för Stockholms egen existens utan för hela landets säkerhet högviktiga fråga.»

Jag har tillåtit mig läsa upp hela detta stycke, därför att det enligt mitt förmenande innebär just det sannaste och kortaste uttrycket för vad landet vinner med ett sådant arrangement, som här är ifrågasatt, nämligen att staten skulle dela kostnaderna för anskaffandet av en stark isbrytare med Stockholms stad. Den ena av dessa motionärer här, herr Edqvist, är, som jag påpekade, socialdemokratisk representant i stadsfullmäktige och ordförande i transportarbetareförbundets styrelse, och jag tror icke, att man kan tillvita honom, att han har drivits av några särskilda marina intressen eller någon omtanke om flottan, utan han har nog tänkt på den kårs intressen, vilken ligger honom närmast, och på de arbetare, som äro mest intresserade av sjöfartens upprätthållande här även under starka vintrar, nämligen hamnarbetarne. Därmed tror jag mig ha påvisat, att det icke varit marina intressen, som varit de avgörande, såsom herr Thorsson ville påstå. Och vad de andra underdecknarne angår, vill jag påpeka, att ingenjör Thelander, som är liberal, icke heller gärna kan anses ha letts av dessa motiv, och beträffande herr Isaksson vet jag, att han i detta fall icke alls drivits

av några sådana hänsyn, utan att han endast tänkt på vad som för statens allmänna intressen i detta fall vore bäst och billigast.

Herr Thorsson nämnde även en annan sak, som jag skulle vilja beröra. Han förklarade sig nämligen ha fått det intrycket av statsutskottets motivering, som om det ungefär vore avsikten, »att man rent av tänker att ställa till med ett sjöslag i Ålandshav, där drivisen är som allra värst.» Det är egendomligt, att detta yttrande av herr Thorsson så till tiden kom att sammanfalla med en liten tidningsnotis, som just förmäler, att ryska ministerrådet ämnar föreslå för riksduman beviljandet av ett anslag på 4,280,000 rubel till anskaffande av icke mindre än sju stycken sjögående isbrytare. Man behöver ju icke alls utlägga konsekvensen utav detta ryska riksrådets förslag, utan jag vill endast återropa vad som av herr Palmstierna anfördes angående vikten för oss att kunna komma ut, när så många finnas, som kunna komma in i vår skärgård. Och jag vill tillägga: vad värde har väl vår flotta, om den måste ligga stilla på grund av isförhållandena och icke kan användas, under det att andra makter kunna angripa vilka punkter av vår kust som kunna förefalla dem lämpliga att angripa? Vi måste i detta hänseende ta hänsyn till icke endast Stockholms skärgård utan till hela Sveriges kust, ty det finnes ju många andra viktiga av drivis lika blockerade platser, där denna isbrytare vid kritiska tillfällen kan blifva till mycken nytta.

För övrigt vill jag påpeka, att då Stockholms stad är villig att tillmötesgå statens intressen härvidlag, att utöver de dyrare driftkostnader, som skulle uppstå till följd av det större förslaget, dessutom för sin del åtaga sig 31,000 kronor mer i byggnadskostnader än hela kostnaden för den isbrytare, staden skulle bygga själv enligt alternativ II, kan man icke säga, att det är några egoistiska intressen, som legat bakom Stockholms stads förslag till samverkan härvidlag, i synnerhet som uppskovet med denna frågas avgörande naturligtvis måste ha förorsakat stadens handel och sjöfart en del olägenheter under de år denna fråga varit föremål för utredning.

Jag skall icke vidare upptaga tiden med att polemisera med herr Thorsson i denna sak, utan jag ber att få instämma med dem, som yrkat bifall till statsutskottets betänkande.

Herr *Andersson* i Knäppinge instämde häruti.

Herr *Olofsson* i Digernäs: Som reservant skulle jag kunna instämma med herr Thorsson, men jag blev föranledd att begära ordet utav herr Palmstiernas anförande. Herr Palmstierna har ju väckt en motion, som går ut på att få en isbrytare till, nämligen en isbrytare, som skulle gå till de norrländska hamnarna. Jag undrar, om icke herr Palmstierna skulle kunna lugna sig, tills vi få den, och icke så där häftigt börja på att bryta is överallt. Jag menar nämligen, att om det verkligen befinnes vara av behovet påkallat att ha en större isbrytare för marina ändamål, skulle vi kunna samman-

*Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.*
(Forts.)

Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.

(Forts.)

koppla frågan om denna med anskaffandet av den isbrytare, herr Palmstierna vill ha till Norrland. Ty det är givet, att denna senare isbrytare skulle begagnas endast på höstarne och fram emot jultiden till att bryta is till norrlandshamnarna, ty det är väl icke meningen, att man där skulle kunna hålla en segelbar ränna öppen hela vintern — det kan jag icke tänka mig. Då skulle emellertid den isbrytare, som användes där uppe för de norrländska hamnarna på hösten, sedan kunna ligga hemma här i Stockholm och tjänstgöra för marina ändamål. För övrigt tror jag icke, att en större isbrytare skulle kunna bliva så starkt av behovet påkallad för de marina ändamålen, sedan Stockholms stad beslutat bygga en större. Jag tror nämligen, att det endast vore för fall av mobilisering och dylikt, som Stockholm skulle behöva en större ränna, och när Stockholm nu skall skaffa sig en större isbrytare än den staden hittills rett sig med, tänker jag, att Stockholm får vara så vänligt att släppa till sina isbrytare, om så behöves, vid mobilisering etc. Jag föreställer mig, att Stockholms stad därvidlag har det största intresset själv att stå till tjänst, när det är fråga om försvarsändamål. Och jag är ingalunda med på, att staten här skulle offra pengar på Stockholms stad för att hjälpa den att bygga en isbrytare, ty Stockholms stad är nog en potentat, som gott kan reda sig själv. Man behöver rakt icke frukta för att Stockholms stad icke sköter om den saken, och av vad som här framkommit, både under debatten och under frågans behandling i statsutskottet, framgår, att den isbrytare, som de nu beslutat bygga, blir fullt tillräcklig för handelsändamål. Och det är väl det, som Stockholms stad egentligen behöver bygga för, och att låta kostnaderna härför falla på staten, tror jag för min del är alldeles oriktigt. Göteborgs stad skulle t. ex. med samma rätt kunna komma med samma anspråk. Denna stad har två stora isbrytare, som den håller sig själv med, men får Stockholms stad hjälp, varför skulle icke andra städer kunna komma och begära hjälp?

För övrigt, det upprepar jag ännu en gång, tycker jag, att herr Palmstierna borde kunna lugna sig, tills man får höra lotsstyrelsen i den fråga, han väckt, och man finge se, om man icke möjligen skulle kunna sammankoppla de marina ändamålen med de norrländska handelsintressena i detta fall.

Jag ber att på de anförda skälen få yrka avslag på utskottets hemställan.

Chefen för sjöförvarsdepartementet herr statsrådet Larsson: Herr talman, mina herrar! Jag hade knappast trott, att det skulle bli behöfligt att taga till orda i kammaren till förmån för Kungl. Maj:ts proposition, då denna redan rönt ett så kraftigt understöd från ledamöter av kammaren, men jag kan icke underlåta att med anledning av den siste ärade talarens anförande fästa uppmärksamheten på, att här tyckes föreligga ett ganska betänkligt missförstånd om den verkliga innebörden i den kungl. propositionen.

Herr Olofsson strök så starkt under, att man icke skulle kasta bort pengar på att understödja Stockholms stad, som aldeles icke vore i behov av ett sådant understöd. Ja, men mina herrar, om vi se, huru denna sak uppkommit, så har ju icke här något initiativ tagits för att direkt understödja Stockholms stad, utan det har varit under behandlingen av en kommunal fråga, vilken på det tidigare stadiet ansågs röra endast Stockholms stad, som tanken runnit upp, huruvida man icke skulle, samtidigt med att Stockholms stads intressen tillgodosåges, kunna på ett lämpligt och billigt sätt tillgodose även statsintresset. Det anslag Kungl. Maj:t äskar avser således i själva verket icke något understöd till Stockholms stad, utan det är ett anslag för att i samarbete med Stockholms stad främja ett viktigt statsintresse. Så vitt jag funnit har icke heller ännu någon inom denna kammare satt i fråga, att det icke verkligen skulle föreligga ett behov av en stark isbrytare i Stockholm för flottans räkning. Den siste ärade talaren syntes dock hysa en viss tvekan om, att så vore förhållandet. Under gångna tider har man icke haft uppmärksamheten så skarpt riktad på behovet av isbrytare, och det kan ha sin förklaring däri, att man ganska länge varit i den föreställningen, att flottans verksamhet skulle huvudsakligen vara begränsad till den tid av året, då havet vore isfritt. Men så förhåller det sig icke numera, utan man måste nu för tiden beräkna, att flottan skall vara beredd att vara verksam även under den årstid, då våra farleder äro isbelagda. Det lider således intet tvivel om, att förr eller senare måste med ganska stor styrka framträda behovet av åtgärder för att, såsom herr Palmstierna nämnde, hålla möjligheten öppen för oss att komma ut med vår flotta, då andra bereda sig möjlighet att komma in. Nu är tillfälle för staten att få detta behov tillgodosett på en väg, som, så vitt jag kan förstå, är den för staten ur alla synpunkter och icke minst ur den ekonomiska mest fördelaktiga, som kan erbjudas. Vi få icke glömma, att det gives ingen möjlighet för flottans fartyg att själva reda sig i isen. Vad de mindre fartygen beträffar faller detta av sig självt. Beträffande pansarfartygen åter ha ju på senaste tiden den frågan diskuterats inom fackmannakretsar, huruvida icke pansarbåtar skulle kunna byggas även såsom isbrytare, och det lider intet tvivel, att så kan ske, och det är också att förutse, att det kan komma att ifrågasättas, att på den vägen fylla det behov, som här förefinnes. Jag undrar dock, om det icke bleve vida dyrbarare, även om man inskränkte sig till endast ett visst mindre antal pansarbåtar, att bygga dem så, att de kunde tjäna även såsom isbrytare. Kostnaden skulle säkerligen då, enligt min övertygelse, bli betydligt större, än vad det är fråga om att offra för att kunna få det behov, som föreligger, tillgodosett på nu föreslaget sätt.

*Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.*

(Forts.)

Jag skulle alltså finna det vara synnerligen beklagligt, om denna kammare, som ju alltid och det med rätta gjort anspråk på att företräda sparsamhetsintresset, skulle — jag tillåter mig säga det — av

*Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.*

malplacerad sparsamhet underlåta att begagna detta tillfälle att göra vad jag skulle vilja kalla en för staten synnerligen god affär. Jag vill därför hemställa till kammaren att icke motsätta sig ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

(Forts.)

Herr Lindberg: Min ärade vän herr Palmstierna erinrade om ett gammalt ordspråk, som heter »Snål spar, men någon annan tar». Jag vet icke om han därmed ville säga, att reservanterna visserligen velat spara, men Riksdagen tar nog ändå. När vi erinrades om detta ordspråk, började även jag leta i mitt ordspråksförråd, och jag fann då ett annat gammalt ordspråk, som jag finner vara synnerligen lämpligt att taga fram vid detta tillfälle, nämligen det kända ordspråket, att när man ger ett lillfinger åt en viss potentat, tar han snart hela handen. Jag ser här i denna fråga lillfingret, som man håller på att räcka ut och som sedan kommer att draga med sig en hel del annat. Det är här alldeles riktigt, såsom herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet antytt, att frågan om en isbrytare för Stockholms stad ursprungligen runnit upp hos stadsfullmäktige eller kanske rättare hos stadens myndigheter. Sedan ha de sjömilitära myndigheterna kommit och trängt sig på Stockholms stad och sagt ungefär som så: Skall ni i alla fall bygga en isbrytare, kunna ni få 350,000 kronor av staten, om ni lägger er till med en så stor isbrytare, att den kan användas även för flottans räkning. Förhållandet är det, att för ett par år sedan byggdes i Göteborg in isbrytare för Riga, det var den i den kungliga propositionen omtalade »Peter der Grosse», och när Riga fått en isbrytare av sådan storlek ansågo sig våra sjömilitära myndigheter tvungna att ha en lika stor isbrytare. Nu har kapten Indebetou meddelat, att förslag är å bane i Ryssland att bygga sju stycken isbrytare. Kunna herrarna sedan räkna ut, huru många isbrytare vi då behöva ha? Jag skall nu icke inlåta mig därpå, ty det blir ett ganska svårt räknestycke.

Jag ser denna fråga på följande sätt. Stockholms stad behöver en isbrytare, det är utan tvivel riktigt; Stockholms stad vill själv bygga denna isbrytare och stadsfullmäktige ha anslagit medel därtill. Det är således icke staden, som här tränger sig på staten, utan tvärtom. Stockholms stad åtnjuter, för att staden uppehåller sjöfarten under vintermånaderna, ett understöd å 12,000 kronor ur handels- och sjöfartsfonden, och detta belopp anser jag vara tillräckligt, om man ser frågan uteslutande från handelssynpunkt.

Vad sedan försvarsfrågan i detta fall beträffar, bör den frågan enligt min mening avgöras enbart för sig. En talare på Norrlandsbänken erinrade om en motion, som väckts i år i syfte att få till stånd en undersökning angående åstadkommande av en isbrytare för Norrlands kuster, och från något sakkunnigt håll i Norrland har redan avgivits yttrande i frågan av innehåll: Ja, bevars, vi behöva isbrytare här uppe, men vi behöva två stycken stora isbrytare av typen

»Peter der Grosse». Där ser ju herrarna, att när man blott börjar en sak, så kommer sedan utvecklingen av sig själv. Får Stockholms stad nu bidrag till en isbrytare, kommer kanske sedan t. ex. Kalmar strax därefter och begär liknande anslag för en isbrytare nere i Kalmar sund, och på samma sätt kanske Karlskrona säger, att det icke finns tillräckligt med isbrytare där nere för att man skall kunna klara sig. Nu är det ju andra faror, som lura där nere i Karlskrona hamn, förutom pækis och sådant, men det är ju något, som icke hör hit.

Angående bidrag till Stockholms stad för anskaffande av en isbrytare.
(Forts.)

Min ärade vän här vid min sida, herr Thorsson, talade om de konsekvenser, som ett bifall till den kungl. propositionen skulle medföra. Han påpekade mycket riktigt, att i så fall troligtvis skulle komma att ställas liknande anspråk på statskassan från andra håll. Utskottsmajoriteten har tydligen också insett vådan av dessa konsekvenser för framtiden, och för att undvika dem har utskottet velat gå den vägen, att av nu ifrågavarande statsanslag skulle hälften tagas ifrån 5:e huvudtiteln, därför att det här gäller ett försvarsintresse, medan återigen den andra hälften, som enligt det kungl. förslaget skulle utgå av 7:e huvudtitelns anslag, skulle tagas ur handels- och sjöfartsfonden. Utskottsmajoriteten har trott, att om man förföre på det sättet, skulle man icke kunna komma med berättigade anspråk från annat håll om liknande understöd. Handels- och sjöfartsfondens medel äro ju avsedda att användas i handels- och sjöfartens intressen. Om vi nu, såsom jag tror, att vi kunna göra, uti denna fråga mest se ett försvarsintresse, då hyser jag verkligen ganska stora betänkligheter mot att använda handels- och sjöfartsfondens medel för nu ifrågavarande ändamål, som är ett rent sjömilitärt ändamål, avsett att tjäna rena försvarsintresset.

Det är dessa betänkligheter, som gjort att jag vid detta ärendes behandling, sett saken så, som jag nu sökt antyda och det är på grund av dessa mina betänkligheter, som jag nu, herr talman, instämmer i det yrkande på avslag, som här blivit framställt.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet friherre Adelswärd: Herr talman, mina herrar! Min kollega sjöministern har nyss bemött de väsentligaste invändningar, som gjorts emot Kungl. Maj:ts proposition. Jag vill dock framhålla ytterligare ett parsynpunkt i vad det gäller det departement, som jag förestår.

Den väsentligaste invändningen, som här gjorts, är den, att anslaget skulle innebära, att man lämnade bidrag till en kommun, att man således med statsmedel befordrade ett rent lokalt, kommunalt intresse. Jag ville säga, att liknande statsbidrag ha ju beviljats till kommunala intressen, då dessa ju ofta så nära sammanfalla med statsintresset, att det kan vara fullkomligt berättigat, att någon del av kostnaden för tillgodoseendet av ett sådant intresse bestrides av statsmedel.

Emellertid vill jag ytterligare betona, att det i detta fall i själva

*Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.
(Forts.)*

verket ingalunda gäller ett statsbidrag till en kommun. Det har framhållits, och jag ber att få understryka detta, att det kommunala intresset, Stockholms stads intresse, kan ju i detta fall tillgodoses och kommer att tillgodoses utan något statsbidrag. Här gäller det att begagna sig av detta tillfälle för att jämväl vid sidan av det kommunala intresset få statsintresset tillgodosett.

Det har av den siste ärade talaren uttalats betänkligheter särskilt däremot, att en viss del av detta anslag skulle enligt utskottets förslag komma att tagas ur handels- och sjöfartsfonden. Jag måste beklaga, att utskottet icke velat i den delen gå med på Kungl. Maj:ts proposition och anvisa denna utgift att utgå direkt av statsmedel. Men jag kan å andra sidan icke annat än säga, att jag, i motsats till den förre ärade talaren, icke anser, att det skulle ligga någon orätt däri att i detta fall använda handels- och sjöfartsfonden, ty det är alldeles uppenbart, att det här gäller ett handels- och sjöfartsintresse och ett handels- och sjöfartsintresse, som icke blott är ett lokalt intresse, ett intresse för Stockholms stad, utan sammanfaller med landets intresse i dess helhet, då ju sjöfarten på Stockholm icke blott är av betydelse för Stockholms stad, utan även för andra städer och platser inom landet, som ha sjöfart på Stockholm. Jag kan således icke alls finna, att det ligger något oriktigt i att för nu ifrågavarande ändamål använda medel från handels- och sjöfartsfonden. Jag kan också säga, att på grund av de utredningar, som jag låtit göra angående denna fonds ställning, det även låter sig göra att ta dessa medel ur densamma, ehuru jag naturligtvis föredragit, att få dessa medel besparade för andra ändamål, som säkerligen komma att uppstå, och att denna utgift hade helt och hållet bestritts av statsmedel.

Herr Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Det förefaller mig, som om vi här borde kunna enas i ett hänseende, nämligen därutinnan, att begränsa frågan till vad den verkligen gäller.

Det har här talats om de konsekvenser, som ett bifall till statsutskottets hemställan skulle föra med sig, och det har därvid rullats upp en tavla, av den beskaffenhet, att den skulle verka återhållande på en del av kammarens ledamöter. Men vad är det då för konsekvenser, som här i verkligheten föreligga? Ja, så vitt jag förstår menas därmed, att en svensk flottstations intresse av och krav på rörelsefrihet för sina fartyg kan på någon punkt sammanfalla med handels- och sjöfartsintresset. Jag tror, att de ärade talarne skola finna få hamnar i vårt land, där flottan har en station, där fartyg ständigt äro stationerade. Det har här talats om Karlskrona såsom en plats, där denna konsekvens skulle göra sig gällande. Utom det, att Karlskrona skärgård är väsentligt mera begränsad än Stockholms skärgård, är det också så, att det är mycket sällan som Karlskrona är stängt av packis, men jag ber att få upplysa kammarens ledamöter om, att vad Karlskronas stads behov i detta avseende vidkommer, har svenska staten för egen räkning skaffat en isbrytare

utan något som helst anslag från Karlskrona stad. Om det är billigare att fortsätta på den vägen även när det gäller Stockholm, tillåter jag mig dock betvivla.

Det här här gjorts affär av, att statens rätt att använda denna isbrytare skulle vara i viss mån kringskuren. Om man emellertid läser propositionen rätt, torde man nog vinna full klarhet däri, att det i verkligheten ingenting betyder, ty jag ber att få fråga, om någon av kammarens ledamöter föreställt sig, att svenska flottans rörelsefrihet någonsin kan komma i strid med handelns intresse av att ständigt ha en inseglingsränna till Stockholm öppen. Jag tror icke, att dessa två intressen någonsin kunna komma i konflikt med varandra.

Det erinrades här av den närmast föregående talaren, att Stockholms stad åtnjuter anslag ur handels- och sjöfartsfonden även till den isbrytare, som Stockholm nu har. Men den ärade talaren glömde helt och hållet bort att tala om, att även Malmö stad har ett sådant anslag, ehuru de svårigheter, som Malmö stad har i detta fall, äro mycket små i jämförelse med de för Stockholm rådande.

Vidare säger den ärade talaren, att i detta fall de marina myndigheterna trängt sig på Stockholms stad. Man får väl dock icke säga, att det tillgått på det sättet, ty det var ju i Stockholms stadsfullmäktige, som fråga väcktes om ett samarbete på denna punkt mellan Stockholms stad och staten, och då är det väl icke fullt riktigt att säga, att det är de marina myndigheterna, som trängt sig på Stockholms stad i detta fall. Här finnes emellertid möjlighet öppen för staten, att få sjöförsvarets intresse såväl i nationalekonomiskt hänseende som i budgetshänseende tillgodosett på det fördelaktigaste sätt. Då frågar jag blott: skall man, när ett förslag på detta sätt föreligger, icke vilja vara med därom? Om man alltför mycket vill negligera sjöförsvarets intressen härvidlag, ber jag endast att få erinra därom, att Sveriges krigshistoria vittnar om, att vi haft infrusna flottor och till vilken stor skada detta varit för Sveriges försvar gent emot främmande inkräktare. Ja, herrarna kunna ju tänka även på den saken, när vi nu om en stund gå att votera om det utlåtande, som här föreligger.

Jag anhåller om bifall till statsutskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Byström* och *Wiklund* i Brattfors.

Herr Palmstierna: Herr talman! Jag begärde ordet endast för en kort replik med anledning av ett yttrande utav min vän herr Lindberg. Jag vill säga honom, att när jag anförde liknelsen om »snål, som spar», trodde jag icke, att han skulle komma med en sådan *tillämpning* av densamma, som den han här tillät sig och vilken nog icke var så litet oartig mot kammaren.

Jag skulle vilja säga, att det intryck, som man fått av dagens

*Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.*

(Forts.)

Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.

(Forts.)

debatt, i varje fall bestyrker det befogade i att jag framkommit med liknelsen i fråga redan från första början. Av de uttalanden, som här i dag framkommit, icke minst från liberalt håll, framgår ganska tydligt vad följden skulle bli, om kammaren nu avslår utskottets förvarande hemställan för att slå in på den kvasisparsamhetsstråt, som herr Lindberg beträtt. Följden därav blir ju endast den, att Kungl. Maj:t i anledning av dessa uttalanden anser sig befogad att sedermera komma med en begäran om en isbrytare *uteslutande* avsedd för flottans behov. Vi skulle då få en isbrytare, som komme att ligga stilla utan att ha ångan uppe den tid av året, då isbrytning är behöflig, och handelssjöfartens intresse i detta fall finge då tillgodoses med Stockholms stads egen isbrytare enbart. Detta är oriktigt ur national-ekonomisk synpunkt, och någon sparsamhetsiver skulle ett sådant beslut icke innebära.

Jag vill även säga ett par ord till herr Olofsson i Digernäs. Herr sjöministern har nu så ingående bemött honom, att han därmed förstärkte det intryck av herr Olofssons anförande, som föresvävade mig, när jag åhörde detsamma, nämligen att han icke riktigt tycks ha genomläst handlingarna, ty av dessa framgår alldeles påtagligt just vad herr sjöministern anförde. Herr Olofsson visade vidare ett visst intresse, som jag likväl tillsvidare tillåter mig något misstänka, för den motion, som jag väckt angående en utredning om en isbrytare för Norrland. Det inträffar då det egendomliga, att när det nu gäller denna fråga om anslag till en isbrytare, säger herr Olofsson, att vi må avslå förslaget därom i dag, men sedermera, när vi komma till herr Palmstiernas förslag om en utredning av nyssnämnda fråga, kunna vi möjligen tillstyrka detsamma. Ja, det är ju också ett sätt att resonera, men nog förefaller det mig, att det är något bakvänt. Är det icke snarare så, just från herr Olofssons ståndpunkt — ehuru den är egendomlig i betraktande av, att han är norrlänning, och det är för övrigt icke min ståndpunkt — att, om vi nu få denna isbrytare, då skulle en sådan utredning, som den herr Palmstierna föreslagit, just bli en sådant behöflig. Jag vill säga, att detta är från herr Olofssons ståndpunkt logiskt resonerat, ehuru jag, som sagt, icke kan godtaga denna hans ståndpunkt med den uppfattning jag själv har i frågan. Hur herr Olofsson nu än burit sig åt, så har han i alla fall icke bevisat, vad han här velat bevisa.

Herr Zetterstrand: Herr talman! Då nu Stockholms stad står i begrepp att skaffa sig en isbrytare, förefaller det mig alldeles givet, att man bör se till, att denna isbrytare blir så kraftig som möjligt, detta både ur statens och stadens synpunkt. Jag anser det under sådana förhållanden vara synnerligen lämpligt, att ett samarbete mellan staten och staden i detta fall kommer till stånd, och då det ur sjöförsvarets synpunkt är av synnerligen stor vikt, att vi här i Stockholm ha en så kraftig isbrytare som möjligt, har jag för

min del ingenting att erinra mot det slut, vartill utskottet kommit, men jag vill dock tillåta mig här framställa några erinringar med avseende å den motivering, som nu förebragts.

Här har av de talare, som yttrat sig för ett anslag till den isbrytare, som nu är ifrågasatt, framhållits: att denna isbrytare skulle bli så mycket bättre och kraftigare än den mindre typens, när det gällde att taga sig fram i isen, att det vore icke allenast ett stadens, utan även ett riksintresse att få en sådan isbrytare till stånd, samt att om man skaffade sig en billigare isbrytare, skulle man blott tillgodose de behov, som i denna väg förefinnas för en begränsad tid framåt, och man skulle då måhända något senare bli nödsakad att skaffa sig en kraftigare isbrytare. Alla uttalanden från deras håll, som yrka på bifall till förslaget i dess helhet, synas sålunda gå ut på, att det är icke allenast ett statens, utan även ett Stockholms stads intresse, att man får denna nu ifrågasatta kraftigare isbrytare. Under sådana förhållanden vill jag emellertid hemställa, huruvida icke de båda intresserade parterna, staten och stadsfullmäktiges representanter här i Stockholm, skulle kunna enas om, att staten och staden skulle dela de ytterligare utgifter, som här krävas utöver de 175,000 kronorna, att således icke Stockholms stad så ensidigt hölle på, att staten skulle så gott som uteslutande bekosta dessa ytterligare utgifter. Vidare vill jag tillägga: andra städer med mycket mindre resurser anse det vara synnerligen viktigt att för sin räkning anskaffa isbrytare. De anse det vara till den grad viktigt både för stadens egen handel och med hänsyn till hela ortens intressen, att möjlighet till öppen sjöfart ständigt är till finnandes, att de fördenskull, nämligen för stadens eget affärsliv och för allmänhetens intressen, underkasta sig de mycket stora uppoffringar, som äro förenade med anskaffandet av en isbrytare. När man i dessa fall icke mäktar bestrida underhållet i dess helhet, går man tillväga på det sättet, att man upptager isbrytaravgifter. Jag vill exempelvis nämna, att dessa isbrytaravgifter förra året uppgingo i Norrköping till ett så pass högt belopp som 22,000 kronor. Detta befanns nu vara mera, än vad som åtgick till drift och amortering av fartyget, med den påföljd, att man nu är i begrepp att något sänka avgifterna i fråga. Om man nu i Stockholm upptog vissa isbrytaravgifter, därest icke hamnkassans medel vore tillräckliga för att bekosta underhållet, anser jag detta vara lämpligt och det ur två synpunkter. För det första tycker jag icke att det är fullt juste att staten bidrager till underhållet av isbrytare på vissa platser, men ej på andra. Följden därav blir, att på dessa senare platser isbrytaravgifter måste påläggas, varigenom där en större tunga lägges på handeln än på de andra platserna, där underhållsbidrag lämnas av staten; det blir icke vad man kallar partie égal. För det andra anser jag det vara av ganska stor vikt, att om man pålägger isbrytaravgifter, kan man skaffa sig en förnyelsefond, om jag så får uttrycka mig, för en blivande isbrytare. När nu ifrågavarande isbrytare om en 20 å 30 år härefter är

*Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.*

(Forts.)

*Anyående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.*

(Forts.)

otjänstbar och en ny måste byggas, finnas då medel till hands att bekosta denna nyanskaffning och man behöver icke komma till staten med begäran om ytterligare tillskott av medel för detta ändamål.

Jag har härmed endast velat sagt, att man vid blivande underhandlingar i detta ämne icke må å någondera sidan, vare sig statens eller stadens, spänna bågen för högt, utan i stället söka gå varandra tillmötes och få den rätta synen på tingen. Vi ha bägge två, både staten och staden, en stor fördel av att få en kraftig isbrytare, men vi böra icke här försöka bara kasta utgifterna på ena eller andra hållet, utan vi skola söka få dem rättvist fördelade.

Jag yrkar emellertid bifall till utskottets hemställan.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Jag begärde ordet egentligen med anledning av herr sjöministerns yttrande, vilket, om jag fattade honom rätt, gick ut på, att de sjömilitära myndigheterna skulle egentligen först då fått behovet av en isbrytare för flottans räkning klart för sig, när frågan om anskaffande av en ny isbrytare kom upp i Stockholms stadsfullmäktige. Man fann då lämpligt att söka kombinera anskaffandet av en isbrytare för flottan med anskaffandet av en ny isbrytare för Stockholms stad.

Det är på sätt och vis en ganska bedrövlig upplysning från de sjömilitära myndigheternas sida, att de så litet ha beaktat under den gångna tiden möjligheterna för den flotta, som vi nu ha, att komma ut i öppet vatten vintertid. Och jag kan icke värja mig från den tanken, att då borde de ansträngningar, som under de närmast gångna tiderna gått ut på att föröka sjövapnet, lika mycket ha gått ut på att få möjligheter för detta sjövapen, som vi redan ha, att komma ut vintertid i öppet vatten. Saken är ju i alla fall den, att om vid en sträng vinter ett behov skulle yppa sig att använda vår flotta, finnes för närvarande ingen möjlighet för den att komma ut exempelvis från Stockholms flottstation.

Nu måste jag säga, att det, som nu lagts den största vikt på — det kommer man icke ifrån — det skulle vara statens intresse härvidlag att få en isbrytare för flottans räkning. Med den utgångspunkten vågar jag till och med säga, att då blir ju ersättningen till Stockholms stad icke alltför stor, ty den blir omkring en fjärdedel av den anskaffningskostnad, som den tyngsta och största typen skulle gå till, d. v. s. den minsta typ, som jag antar skulle behövas, därest en särskild isbrytare skulle byggas för flottans räkning. När saken kan lösas på det viset, att staten kommer ifrån med en fjärdedel av kostnaden, förmenar jag att Stockholms stad icke gör någon särskilt god affär härpå, när den skulle kunna för en tid framåt reda sig med den mindre typen. Får man tro alla de sakkunniga myndigheter, som yttrat sig, så skulle visserligen icke den tiden vara alltför långt avlägsen, när även den typen skulle vara för liten. Men den skulle dock räcka en god tid framåt. I Stockholms stadsfullmäktige ligger

saken så, att faller frågan här i Riksdagen, bygger Stockholms stad en isbrytare av den mindre typen.

När statens intresse av att få en isbrytare kan bli tillgodosett för 350,000 kronor, så är den största vinsten på statens sida härvidlag.

Men det, som är absolut avgörande för mig i detta fall, är icke något stockholmsintresse eller några stockholmssynpunkter, utan det är en ren kostnadssynpunkt. Naturligtvis kommer det icke att stanna vid denna blotta tillfällighet, att de sjömilitära myndigheterna fått uppmärksamheten riktad på behovet av den isbrytare för flottans räkning, när saken kom upp i Stockholms stadsfullmäktige, utan nu måste uppmärksamheten ytterligare fästas därpå, och frågan drivas fram därhän att man inser, att det är absolut tvunget att här ha en isbrytare för flottans räkning. Och så kommer en kungl. proposition därom. Och jag skulle nog i hög grad taga miste, om denna kammare skulle se sig i stånd att säga nej till en sådan kungl. proposition om ett mycket avsevärt belopp för byggande av en isbrytare. Då skulle vi här i Stockholm få nöjet om en tid framåt att konstatera att det under största delen av året låge dött kapital för stadens och för statens räkning nedlagt i tvenne stora isbrytare.

Man kan visserligen då säga: vad Stockholms stad gör, det kommer inte oss vid och vice versa. Men det är allmänna medel i alla fall. Var än medlen tagas ur de betalandes fickor, vart de än gå, till stat eller kommun, det är dock allmänna medel. Därför borde man kunna kombinera och slå ihop detta ur tvångs- och nödvändighetssynpunkt. Nödvändighetssynpunkten skulle jag då framför allt vilja kalla handelsintresset. Vad jag vill föra in under rubriken tvångssynpunkter tänker jag kammarens ledamöter själva förstå.

När ett samarbete härvidlag således skulle få utgifterna av det allmännas medel väsentligen begränsade, så drives jag till att anse det fördelaktigt att gå med på utskottets förslag, och därför ansluter jag mig till dem, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerlund: Herr talman, mina herrar! Jag vill förvisso icke på något sätt gynna Stockholms stad och dess intressen. Men jag kan icke finna att detta är att gynna Stockholms stad. Tvärtom, statens intressen bli tillgodosedda, såvitt jag förstår, på ett alldeles utmärkt sätt för synnerligen billigt pris.

Det har hotats med, att om denna överenskommelse skulle träffas, en del andra sjöfartskommuner skulle komma med liknande krav. Men det är icke samma förhållande härvidlag. Här ligger en stor del av flottan, och därför behöves en isbrytare här.

Men jag ber också få påvisa en annan sak av yttersta vikt. Om Stockholms stad och staten tillsammans ha en stor, för pansarfartyg tillräcklig isbrytare, då kommer också en för dessa fartyg fullständigt tillräcklig isränna att ständigt finnas öppen. Skulle staten skaffa sig en särskild isbrytare och staden skaffa sig en mindre, med vilken den skulle hålla rännan öppen, då finge staten ut med

*Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.
(Forts.)*

*Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare.*

(Forts.)

sin isbrytare i alla fall när den skulle ha sina fartyg ut i sjön. Det är därför i det fallet en synnerligen stor fördel, såvitt jag kan finna, att staden och staten kombinera sina intressen.

I likhet med en annan talare håller jag också före, att skulle icke denna överenskommelse träffas, så kommer inom mycket kort tid Kungl. Maj:t in till Riksdagen med begäran om anslag till en isbrytare för statens räkning, som kommer att draga en mycket större såväl anskaffnings- som förvaltningskostnad.

Man har här nära nog klandrat de marina myndigheterna för att de satt sig i förbindelse med Stockholms stad. Jag är tvärt om de marina myndigheterna ytterst tacksam härför.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det föreliggande förslaget.

Herr Thorsson: Det är gentemot herr Palmstierna, som jag skulle vilja göra en enkel invändning. Han uttalade sitt intresse för bifall till det präktiga förslaget, att statsverket skall betala penningar till denna båt. Han framhöll, att statsverket därigenom skulle få bättre kontroll över förvaltningen av båten. Men om herr Palmstierna läser igenom motiveringen, skall han finna, att vederbörande myndigheter hava så att säga avsvurit sig varje statskontroll med avseende på denna båt. Statsutskottets majoritet har visserligen vidtagit en liten åtgärd, som innebär, att man åtminstone i det avseendet säkerställt statsverket, att Stockholms stad skulle vara skyldig anskaffa ny båt, om den ifrågavarande båten på något sätt förolyckades. Det är den enda kontroll staten förbehållit sig. När vi så skola använda isbrytaren någon gång, skola vi högtidligen gå in till Stockholms stads styrande myndigheter och fråga, om vi få använda den mot att vi betala kostnaderna.

En annan talare har mycket starkt betonat, att detta är så billigt, så billigt, att bara för billighetens skull borde man betala det föreslagna beloppet. Och hur billigt är det egentligen? Hvad begär den uppoffrande Stockholms stad för sitt utomordentliga nit att samarbeta med statsverket? Staden begär, att vi fortfarande skola betala 12,000 kronor för upprätthållande av den gamla isrännan, och vidare skola vi betala 20,750 kronor, således tillsammans 32,750 kronor. Det är vad statsverket skall årligen utbetala för att isrännan skall hållas öppen. Sedan skulle vi betala nära $\frac{1}{3}$ av båtkostnaden, med 350,000 kronor, och så skulle vi icke hava det ringaste att säga till om förvaltningen av hela härligheten. Det är detta samarbete, som jag icke anser vara så förmånligt eller billigt för statsverket.

Vidare anförde herr Palmstierna, att jag hade så att säga använt F-båten som ett trick i denna debatt. Nej, det har jag visst icke. Men detta är det första, som följer i släptåg med F-båten. Nästa gång blir det en större docka, och slutligen blir det så, att herr Indebetou får vind i seglen för förslaget, att vi skola skaffa lika många isbrytare, som ryssarna nu äro i färd med att anskaffa. Det är ju

blott den vanliga kapplöpningen både på is och utan is. Det är blott fråga om att kunna peka på vad den stora kolossen kan åstadkomma och sedan skola vi efter alla konstens regler följa med.

Jag har ännu icke kunnat av vad som anförts bliva övertygad om annat än att det här, vad handeln beträffar, förnämligast gäller ett Stockholmsintresse, och Stockholms kommun är av den storlek och beskaffenhet, att den kan skaffa sig en tillräckligt stark isbrytare för att hålla öppet vatten till huvudstaden, utan att statsverket skall bidra därtill.

På dessa grunder ber jag att fortfarande få vidhålla mitt yrkande.

Jag vill blott säga ännu en liten sak. Här har betonats vikten av att vi skola ställa det så, att vår flotta kan komma ut ur skärgården, när en annan flotta bryter sig in i densamma. Detta är väl icke bokstavligen meningen utan närmast liknelsevis talat, ty det är väl icke meningen, att vi skola krypa ut på den norra sidan, när en annan flotta går in på den södra. Det är väl meningen, att vi skola behålla vår flotta här inne i skärgården för att bevaka, vad som här kan bevakas, och icke krypa ut ur skärgården, när en främmande flotta går in hit.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammarén avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Voteringen utvisade 107 ja mot 68 nej, vadan kammarén bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Efter härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 64 av femte huvudtiteln i statsverkspropositionen gjorda framställning om an-

*Angående
bidrag till
Stockholms
stad för an-
skaffande av
en isbrytare,
(Forts)*

*Angående
ett fyrskepp
vid Ölands
södra udde.*

Angående
ett fyrskepp
vid Ölands
södra udde.

skaffning av ett fyrskepp att förläggas vid Ölands södra udde, begärdes ordet av

(Forts.)

Herr Nilson i Örebro, som yttrade: Innan talmannens klubba bekräftar kammarens beslut i detta ärende, kan jag icke underlåta att beledsaga detsamma med några erinringar. Detta fyrskepps historia började 1910, då i denna kammare väcktes en motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om ett fyrskepps utläggande vid Ölands södra udde. Det tillfälliga utskott, som behandlade denna motion, hade förfrågat sig i saken hos lotsstyrelsen, och utlåtandet åtföljdes av en uppgift från lotsstyrelsen, att fyrskeppet i fråga skulle kosta 165,000 kronor. Denna uppfattning hade lotsstyrelsen fortfarande den 7 juni 1910. Sedan Kungl. Maj:t i början av juni månad samma år remitterade detta ärende till lotsstyrelsen för närmare utredning, meddelade lotsstyrelsen den 4 juli 1911, att nu kostade fyrskeppet 190,000 kronor. Kostnadsförhöjningen var föranledd av vissa ändringar, som lotsstyrelsen ansåg böra vidtagas, och därjämte skulle man använda moterdrift i stället för ångdrift å fartyget. Kungl. Maj:t hemställde vid sistlidet års riksdag, att Riksdagen måtte bevilja det ifrågasatta beloppet, 190,000 kronor, och Riksdagen beviljade detta belopp.

I början av juni förlidet år anbefallde Kungl. Maj:t lotsstyrelsen att fortats möjligt träffa avtal om leverans av detta fartyg. I början av december kommer emellertid lotsstyrelsen in till Kungl. Maj:t och säger: »Detta fartyg kostar 55,000 kronor mer, än vad vi i fjol meddelade, att det skulle kosta. Denna kostnadsökning beror på att det har varit en högkonjunktur. Materialpriserna hava stigit med 10 procent, och det betyder, att tillverkaren skall hava 20 procents förhöjning på materialkostnaderna. Därtill kommer, att arbetslönerna också hava stigit med 10 procent.» Men inom verkstadsindustrien vet man icke om någon förhöjning av arbetspriserna sedan förlidet år; det är fullkomligt obekant. Nog av, kostnadsförhöjningen för detta fartyg från i fjol till i år uppgår i verkligheten till icke mindre än 36 procent.

Jag vill sålunda med detta mitt anförande endast understryka, vad statsutskottet här har uttalat om önskvärdheten av att de, som uppgöra kostnadsberäkningar, göra dessa med litet större grad av tillförlitlighet, än vad i detta fall varit händelsen.

Men jag har också begärt ordet för att fästa kammarens uppmärksamhet på något annat, och det är, att jag för min del har den bestämda meningen — och denna min uppfattning delar också statsutskottet — att orsakerna till denna förhöjning har man till stor del att söka uti sammanslutningen inom varvsindustrien. Det är således här ett utslag av trust- och kartellbildningen inom vårt land, som Riksdagen får göra bekantskap med. Det är detta, jag

velat hava antecknat till kammarens protokoll. Jag har intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Angående ett fyrskepp vid Ölands södra udde.

(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Bevillningsutskottets betänkande, nr 15, i anledning av väckt motion angående tullfrihet för visst slag av järnplåtar, föredrogs härpå; och biföll kammaren vad utskottet i nämnda betänkande hemställt.

§ 10.

Vidare förelåg till avgörande bevillningsutskottets betänkande, nr 16, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 6 § i förordningen om försäljning av brännvin.

Angående ändring av 6 § i förordningen om försäljning av brännvin.

I en inom Andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 132, hade herr *Olausson* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, att § 6 i förordningen den 7 april 1911 angående försäljning av brännvin måtte erhålla följande lydelse:

§ 6.

4) Apotekare må ej annorledes än som delägare eller styrelseledamot i bolag, som nyss är nämnt, tilldelas rättighet till detaljhandel med brännvin.

Från apoteksinrättning må dock försälas:

dels brännvin och sprit för medicinskt ändamål på behörig läkares recept, vilket bör kvarlämnas och förvaras å apoteket;

dels läkemedel, som innehåller brännvin eller sprit, med iakttagande likväl av vad medicinalförfattningarna föreskriva i avseende på försäljning av sådana läkemedel;

dels ock alkohol samt sprit av minst 86 viktprocents alkoholhalt; skolande vid försäljning av alkohol eller sprit, då det ej sker för medicinskt ändamål, iakttagas samma bestämmelser, som i nådiga giftstadgan den 7 december 1906 §§ 9 och 11 äro givna för försäljning eller utlämnande från apotek av giftigt ämne av första klassen.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Kobb*, *H. M. Bäckström* och *Röing*, vilka yrkat bifall till motionen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnade herr talman på begäran ordet till

Herr *Röing*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I den motion, som behandlas i föreliggande utskottsbetänkande, hem-

Angående
ändring av 6
§ i förord-
ningen om
försäljning av
brännvin.
(Forts.)

ställer herr Olausson om sådan ändring i brännvinsförsäljningsförordningen, att apotekare skall äga rätt att sälja absolut alkohol under samma villkor som apotekare äger rätt att sälja gift av första klass. Förhållandet är nämligen det, att en del av våra vetenskapliga institutioner, universitet och högskolor, liksom även kemister samt en och annan industriidkare behöver absolut alkohol, vilken artikel icke finnes i handeln att köpa. Den sprit med högsta procenthalt, som tillhandahålles på utminuteringsställen är 96-procentig, men för vissa ändamål behövs, som sagt, en sprit med vida högre procenthalt och absolut alkohol. Så vet jag, att fallet i Göteborg, där t. ex. stadskemisten vid vissa analyser är i behov av absolut alkohol. Emellertid kan han icke få köpa sådan af Aktiebolaget Göteborgssystemet, utan nödgas importera densamma från utlandet, alldenstund apotekare icke ha rätt att sälja denna vara. Detsamma har även varit fallet några gånger vid universiteten i Lund och Upsala. Så t. ex. försökte en professor i zoologi, som var i behov av 5 liter absolut alkohol, att få köpa densamma i Lund. Han gick till en person, som ägde rätt att skriva ut recept för att medelst recept få varan från apotek för att hava den »till utvärtes bruk», vilket ock lyckades. Medicinalstyrelsen gjorde dock sedermera anmärkning å detta förfarande. En apotekare i Malmö fick likaledes för ett par år sedan anmärkning, därför att han till en industriidkare, som behövde absolut alkohol i sin industri, mot recept utlämnat dylik vara från apoteket.

Nu har emellertid bevillningsutskottets majoritet avstyrkt motionen därför att kontrollstyrelsen ansett en dylik ändring icke behöfvlig. Följden blir då bara den, mina herrar, att de näringsidkare och de vetenskapliga institutioner, som behöva absolut alkohol, i stället för att köpa den inom landet skaffa sig den från Köpenhamn och utlandet, och då kan ingen hindra dem från att importera densamma. Jag kan icke tro, att det ligger i någons intresse att hindra högskolor och vetenskapliga institutioner, som äro i behov av smärre kvantiteter av denna vara, att erhålla densamma från apotek, om den garantien fastställes, att den absoluta alkoholen endast får säljas av apotekare under samma villkor som gift av första klass.

Då emellertid, herr talman, Första kammaren redan har avslagit motionen och bifallit bevillningsutskottets hemställan, skall jag icke tillåta mig att göra något yrkande, men jag har icke velat, att ärendet skulle avgöras här i kammaren utan att jag åtminstone med några ord påpekat, att denna motion är i överensstämmelse med billighetens fordringar och att man lugnt borde kunna överlämna denna rätt till apotekarne.

Härpå anförde

Herr Byström: Herr talman! Det är kanske onödigt att yttra något nu, då den siste ärade talaren icke gjorde något yrkande, men

ett par ord torde dock få sägas. Utskottet har ansett, att denna lagändring icke är nödvändig eller nyttig, och då en ändring skall ske, bör den utmärkas av dessa båda egenskaper, nödvändighet och nyttighet. I fråga om den första egenskapen har det icke visats, att behovet av denna lagändring är så synnerligen stort. Det har åtminstone gjorts gällande den uppfattningen i utskottet, att behovet icke skulle vara så stort, som herr Röing sökt göra gällande, och jag föreställer mig, att behovet egentligen begränsas till det i utlåtandet omnämnda fallet. Det anses icke omöjligt för doktor Alén och andra dylika vetenskapsmän att kunna framställa den alkohol de behöva så kondenserad, att den lämpar sig för sitt ändamål, om de vilja göra det.

*Angående
ändring av 6
§ i förord-
ningen om
försäljning av
brännvin.
(Forts.)*

I fråga om den nytta man skulle kunna hava av denna lagändring kan man även hysa betänkligheter, då man vet, att alkohol icke endast kan kondenseras, utan också blandas. Man skulle då kunna få anledning att se, om också i liten skala, upprepas sådant, som kan i visst fall ske. Jag tror icke heller, att det är nyttigt att utvidga apotekarnas rättighet att sälja sprit utöver den rätt, de redan hava.

Då utskottet kan vidare stödja sig även på kontrollstyrelsens utlåtande, som herrarne kunna läsa på utskottsbetänkandets andra sida, och därtill utlåtande från exempelvis stadskemisten i Stockholm, som anser denna lagreform icke vara så synnerligen behöf-
lig, så menar jag, att utskottet har haft skäl att yrka avslag på motionen; jag ber, herr talman, att nu få yrka bifall till utskottets hemställan i denna fråga.

Med herr Byström förenade sig herr *Berg* i Munkfors.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändrad lagstiftning i fråga om makes giftorätt i fast egendom.

*Angående
makes gifto-
rätt i fast
egendom.*

Lagutskottet hade till förberedande behandling fått till sig hänvisad en inom Andra kammaren väckt motion, nr 93, däri herr *Molin* i Dombäcksmark föreslagit, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till sådana ändringar i allmänna civillagen, att giftorätten utsträcktes att gälla jämväl fast egendom, som före äktenskapet förvärvats eller som under äktenskapet genom arv tillföle endera maken.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade emellertid herrar

Angående
makes gifto-
rätt i fast
egendom.
(Forts.)

Lindhagen och *Lindqvist* i Stockholm föreslagit, att Riksdagen ville med anledning av förevarande motion anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida och på vad sätt gällande lagstiftning kunde ändras i syfte att, när make eller maka, som innehaft enskild fast egendom, avlidit, den efterlevande maken eller maken kunde under sin livstid för sitt skäliga livsuppehälle tillförsäkras någon arvsrätt i eller rätt till avkomst från sådan egendom, ävensom för Riksdagen snarast möjligt framlägga det förslag, vartill detta övervägande kunde föranleda.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan begärdes ordet av

Herr Molin i Dombäcksmark, som anförde: Herr talman! Den fråga, som här föreligger, är icke ny, utan har varit föremål för Riksdagens behandling icke mindre än sex gånger, sedan det nya representationsskicket genomfördes. Första gången var det 1867, då frågan framfördes av den förutvarande representanten från min hembygd P. O. Hörnfeldt; andra gången 1872 av Johannes Jonson; vidare åren 1873 och 1874 av Pehr Nilsson; femte gången 1889 av N. Hansson i Berga och sjätte gången 1895 av O. G. Erikson i Övra Odensvi och A. P. Gustafsson. Samtliga motionärerna voro lantmän.

Såsom utskottet anført, var giftorätten i 1845 års förordning erkänd endast i stadsfastighet, men icke i landsfastighet, som före äktenskapet förvärvats. År 1884 skrev Riksdagen till Kungl. Maj:t och ville bland annat, att denna skillnad skulle upphävas. Icke så, att stadsrätten blev gällande för landet, utan tvärtom.

Det har roat mig att forska efter, vilka motiv, som legat till grund för denna Riksdagens skrivelse och om det icke då fanns någon opposition mot den nya principen. Jag tror mig bäst kunna motivera min egen ståndpunkt i denna fråga genom att citera några enligt mitt förmenande framsynta mäns yttranden år 1884. En representant, J. E. Ericsson i Alberga, yttrade bland annat: »Det förefaller mig, att förslaget i detta moment, i stället för att innebära ett steg framåt, snarare är ett återgångssteg. Vi veta alla, att på landet gäller just den lag, som enligt lagutskottets förslag i föredragna moment skulle komma att tillämpas även i städerna.» Och vidare sade han: »Det förefaller mig ock vara orättvist att på det sättet skilja mellan egendom och egendom. Jag kan nämligen icke finna, att fast egendom har större betydelse numera än lös egendom.» En annan ärad talare vid detta tillfälle var greve Sparre. Han säger: »— den talare, som först hade ordet, visade ganska tydligt, hur just det stadgande, som här föreslagits, skall leda till trassel och mycket besynnerliga förhållanden, förhållanden, som, om de skola lösas i enlighet med vad nu är förslaget, otvivelaktigt skola leda till rent av orättvisor. Att makarne för närvarande icke hava giftorätt till varandras fasta egendom på landet kommer, såsom herrarne veta,

av vår gamla odalinstitution, där jorden var släktens och således ej genom gifte kunde få överflyttas på annan släkt; jorden tillhörde släkten och skulle således gå inom släkten. Detta är grunden till den skiljaktighet, som finnes i lagen angående fast egendom på landet och i städerna i fråga om makars giftorätt. Att överflytta en skiljaktighet, som stöder sig på en redan antikverad, redan försvunnen rättsprincip, på fast egendom i stad, synes mig icke kunna försvaras. Snarare skulle jag önska, att man ej bibehölle den skiljaktighet, som råder i fråga om den fasta egendomen på landet, emedan den icke äger någon grund. Men att överflytta denna så att säga grundlösa skiljaktighet på fast egendom i stad, detta kan enligt min uppfattning icke försvaras.» Greve Sparre hade flera anföranden, som jag trots den långt framskridna tiden dristar mig citera. Han säger vidare: »Jag önskar visserligen, att vi skola förändra lagstiftningen i fråga om makars egendomsförhållanden, men jag vill, att denna lagförändring skall ske i överensstämmelse med tidsandan, och att man icke skall, genom tillämpning av grundsatser, som för flera hundra år sedan försvunnit, införa egendomsprinciper, vilka ursprungligen varit stiftade för helt andra förhållanden, d. v. s. att man icke skall på stadsfastighet överflytta de grundsatser, som, under det vi hade odalförfattningar, gällde i fråga om fast egendom och sedermera kvarstå såsom en kvarleva av dessa helt och hållet antikverade förhållanden. Man har sagt, att den fasta egendomen skulle vara den väsentligaste, och därför borde man företrädesvis fästa sig vid den. Jag ber då att till en början få fråga herrarne: är stadsfastigheten för stadsboarne den väsentligaste egendomen? Tvärt om; den lösa egendomen har numera emot den fasta intagit en sådan ställning i fråga om avliden mans bo, att den, med undantag för befolkningen på landet, utgör den väsentligaste egendomen. Då förhållandet är sådant, är det då riktigt att, i fråga om en liten del av denna egendom, ty stadsfastigheter äro en mindre betydande del derav — åtminstone för stadsboarne — är det riktigt, säger jag, att på denna del överflytta principer, som äro antikverade, och sålunda öka tvisterna mellan sterbhusdelägare, tvister av sådan beskaffenhet, som den förste talaren ganska riktigt anförde. Detta är icke en tidsenlig lagstiftning; det är att gå tillbaka, i stället för framåt, det är att intrassla förhållandena just där man behöver den allra största enkelhet.» Han säger vidare i en liten passus: »Man har slutligen såsom skäl för förändringen både här och i lagutskottet framhållit faran utav, att mannen skulle kunna spoliera och sälja något av egendomen. Men den faran har jag velat förekomma just därigenom, att i skrivelse till Kongl. Maj:t skulle anhållas om ett förslag, som tillgodosäge gift kvinnas rätt och bästa. På detta sätt förekommes denna fara, men ingalunda genom att i lagen införa en grundsats, som i tillämpningen visat sig fullkomligt oanvändbar och endast medför obehag och bråk.» Vidare hade en annan talare, Magnus Andersson, ett yttrande, däri jag såsom lantman särskilt måste

*Angående
makes gifto-
rätt i fast
egendom.
(Forts.)*

Angående
makes gift-
rätt i fast
egendom.
(Forts.)

instämna. Han sade: »Jag har egentligen velat här framhålla, att, så vitt jag vet och enligt min erfarenhet, den allmänna meningen bland landets befolkning hyllar egendoms-gemensamhet. Då en person, som icke har fast egendom, gifter sig med någon, som har sådan, det må nu vara man eller kvinna, hava de alltid visat sig, i min hemort åtminstone, synnerligen angelägna om att ställa så till, att den egendom, som eljest lagligen skulle vara den enes enskilda egendom, göres till gemensam, antingen genom äktenskapsförord eller ett fingerat köp eller åtminstone, om annan utväg icke givits, genom testamente. Många hava icke kunskap om, huru lagen i sådant fall varit beskaffad, och hava då icke kunnat vidtaga sådana åtgärder, men alltid har jag i sådant fall hört dem djupt beklaga, att de icke förut haft kännedom om förhållandet, och när de fått reda på det, hava de alltid, som sagt, visat sig synnerligen angelägna att åtminstone genom upprättande av inbördes testamente kringgå lagens stadgande. Men detta är icke alltid det lämpligaste; var och en vet, huru mycket trassel uppkommer genom testamenten, men de måste göra det för att få egendomen gemensam.» Så säger han vidare: »I den ort, där jag har mitt hemvist och där jag varit med om många, väl hundratals boutredningar, har min erfarenhet alltid varit, att folket hyllat egendoms-gemensamhet makar emellan och städse sökt få sådan, där den eljest icke skulle lagligen ägt rum. Jag vill icke nu göra något bestämt yrkande, vare sig för det ena eller andra, men jag har velat framhålla, att under den långa tid, jag haft med dylika saker att göra, har min erfarenhet varit, att allmänna meningen avgjort varit för egendoms-gemensamhet.» Till sist vill jag citera endast några rader. Herr Gumælius anförde: »Det är dock underligt, att en sådan åsikt, som ju förfäktar ytterligare en sorts fideikommissrätt i fast egendom, en sådan rätt för slakten, kan framkomma i samma tid, som man alltmer och mer börjar anse, att allt vad fideikommissrätt heter bör afskaffas. Man skulle tvärt om härav vilja draga den slutsats, att allt, som för närvarande är i större eller mindre mån fideikommissartat, borde försvinna. Då lika arvsrätt för kvinnan infördes, så infördes den först i städerna och sedan i den övriga delen av landet; nu däremot vill man gå i motsatt riktning; nu vill man, att därför, att en inskränkning i arvsrätten äger rum på landet, därför skall inskränkningen utsträckas även till städerna. Jag kan icke vara med om detta.»

Lagutskottet har förmenat, att utvecklingen går i den riktningen, att egendoms-gemensamheten i äktenskapet mer och mer kommer att försvinna. Jag vågar påstå, att så icke är förhållandet. Tvärt om gälla än i dag de yttranden, som representanterna vid 1884 års riksdag fällde, att de allra flesta makar ha egendoms-gemensamhet och att i de fall, då så icke kan ske genom att vederbörande före äktenskapet förvärvat fast egendom, man *kringgå* lagen om den enskildes äganderätt till fastighet på det sättet, att den make, som äger den fasta egendomen, skänker hälften därav till sin blivande make.

Endast de, som äro *okunniga* om detta förhållande, underlåta att göra det, och med representanterna vid 1884 års riksdag tror jag man måste erkänna, att många obehag uppkommit genom denna okunnighet.

Dessa kringgåenden av lagen åstadkomma också betydliga kostnader för landsbygdens befolkning, kostnader, som icke äro att förakta. Det skall vara stämpelbeläggning av köpebrev, och protokoll och lagfartsbevis skola lösas vid häradsrätterna för att egendomen skall kunna bli gemensam. Samma är givetvis förhållandet i städerna. Jag vill också påpeka, att den lag, som vi ha, icke följer den allmänna regeln, att egendomsgenskap råder inom äktenskapen, utan endast presumerar undantagsfallen, och mig synes, att lagen bör lämpa sig efter *regeln* och icke efter undantagen.

Jag undrar, mina herrar, huru juristerna tänkt sig de yttersta konsekvenserna av ett fullt genomförande av egendomsskiljaktighet makar emellan. Är det verkligen meningen att ställa det så, att makarne för att undgå att i framtiden bliva antastade av släktingar för »förskingring», då endera maken dör, skola mellan sig upplägga fullständig bokföring för att skilja mellan mitt och ditt? Jag hoppas, att en sådan princip icke må vinna fotfäste i lagstiftningen.

Lagutskottet har sagt, att verkningarna av den påyrkade utsträckningen av giftorätten skulle, endast under de av mig framhållna omständigheter, bliva till förmån för den efterlevande maken, »var emot en sådan lagändring i allmänhet skulle för denne medföra en sämre ställning än enligt nu gällande lag.» Jag har icke kunnat förstå denna passus eller vari denna *sämre* ställning skulle komma att bestå. Jag har förgäves sökt uppkonstruera fall, då ställningen skulle bliva sämre, men har ännu icke lyckats och anhåller därför att om möjligt få angivet något exempel, som visar, att en sådan sämre ställning för make, som det här är fråga om, skulle inträda.

I min motion har jag av glömska uraktlåtit att omnämna ett förhållande, som synes mig synnerligen viktigt särskilt i tider, då det synes vara fråga om att alldeles upphäva giftorätten. Det är *barnens rätt*. Antag, att en man har en enskild fastighet, som utgör så gott som hela förmögenheten, är gift och har barn samt att hustrun dör. I detta fall bliva barnen *utan arvsrätt*, och jag frågar herrarne, om herrarna anse det rätt, att barnen icke få ärva modern det ringaste. Vi draga ut de yttersta konsekvenserna. Mannen gifter om sig och får flera barn, och mannen ställer det så, att fastigheten blir gemensam. Då bli barnen i det första giftet synnerligen vanlottade. Kan det anses vara förenat med billighet och rättvisa, att så sker? Tager man bort giftorätten, som den moderna juridiken vill, så kommer detta att leda till sådana konsekvenser för barnen, som jag här omtalat.

Givetvis är denna fråga mycket invecklad och jag är den förste att erkänna, att mycket behöver ändras icke endast i frågan om giftorätten, utan också i många andra avseenden.

Angående makes giftorätt i fast egendom.

(Forts.)

Angående
makes gifto-
rätt i fast
egendom.
(Forts.)

Jag vill till den kraft och verkan det hava kan få till protokollet antecknat ett uppslag till reformprogram i det här avseendet. Jag önskar,

att lagstiftningen på familjerättens område lämpar sig efter de hävdvunna reglerna, som allmännast tillämpas i det levande livet, och ej efter undantagen,

att giftorätten alltså utsträcker att gälla jämväl fast egendom, som före äktenskapet förvärvats eller som under äktenskapet genom arv tillfaller endera maken,

att i följd därav barnens rätt till hälften av makarnes bo vid endera makens frånfälle erkännes,

att gift kvinna uttryckligen i lagen förklaras myndig,

att mannens målsmanskap upphäves,

att förvaltningen av makarnes gemensamma bo sker efter de grunder, som stadgas i lagen om samäganderätt,

att lagen om äktenskapsförord fortfarande bibehålles,

att, när make eller maka, som på grund av äktenskapsförord innehaft fast egendom eller lösöre, avlidit, den efterlevande maken eller maken må tillförsäkras arvsrätt i (eller rätt till avkomst från) sådan egendom,

att vid endera makens frånfälle barnens arvsrätt till hälften av det sammanlagda boet oberoende av äktenskapsförord garanteras.

Tilläggas bör, att jag anser rättvisan kräva, att efterlevande make i äktenskap utan barn blir universalarvinge, dock med rätt för mannen att på testamentsvägen förfoga över hälften av boet. I äktenskap, då det åter finnes bröstarvingar, bör efterlevande maken ärva hälften och barnen andra hälften och rätten att genom testamente bortskänka något högst väsentligt inskränkas. Att ingå äktenskap borde enligt allt sunt förnuft också medföra ekonomiska förpliktelser.

Reformsträvandena i fråga om makarnes egendomsförhållanden ha, enligt vad riksdagstrycket utvisat, haft till syfte att åt gift kvinna bereda en starkare rättslig ställning. Jag vågar påstå, att de lagar, som med detta mål i syfte åstadkommit, icke i ringaste mån berett kvinnan starkare ställning, utan snarare försämrat densamma. Jag tror, att lagstiftarne ensidigt sett på sådana fall, då mannen förstört kvinnans förmögenhet, och icke kommit att tänka på de övriga konsekvenser, som den godtagna principen i fråga om egendomsförhållandena makarne emellan eljest skulle medföra.

Jag glömde, då jag citerade anföranden ur riksdagsprotokollen, att nämna, att vid 1898 års riksdag, då Kungl. Maj:ts proposition framkom med anledning av riksdagsskrivelsen av år 1884, var det en framsynt ledamot i Första kammaren, herr Unger, vilken reagerade mot den princip, som man då var i färd med att fastslå. Jag skall endast tillåta mig att läsa upp några rader av vad han yttrade i sin reservation till första särskilda utskottets utlåtande, nämligen följande:

»Vidkommande därefter spørsmålet om makars giftorätt i bo och den med avseende därå av Kungl. Maj:t och av utskottet föreslagna ändringen av 10 kap. 2 § giftermålsbalken, i syfte att jämväl fastighet i stad, före eller under äktenskapet ärvd eller förut förvärvd, skulle, liksom hittills fastighet på landet, vara enskild egendom, så må jag för min del förklara, att jag anser den lagstiftning, som åsyftar inskränkning av äkta makars egendomsgemensamhet, gå i orätt riktning, enär sådan lagstiftning, som mindre vårdar sig om samhällets sedliga rot, familjen, än om individen och hans särskilda ekonomiska intressen, och som kastar in i familjen anledningar till split och kiv om mitt och ditt, därigenom, enligt mitt förmenande, hindrar eller försvårar ernäendet av de ideella uppgifter, familjen har att fylla. Med sådana åsikter skulle jag naturligtvis helst önska en lag, som i regel fastslog allmän egendomsgemensamhet inom äktenskapet, likväl med utvidgad eller underlättad rätt att, genom äktenskapsförord eller annat avtal, eller genom boskillnad åvägabringa särskiljande av makarnas egendom, där skäligen anledningar därtill förefunnas.»

Hans yttrande är härvidlag till punkt och pricka överensstämmande med min åsikt i saken.

Vid betänkandet är fogad en reservation av herrar Lindhagen och Lindqvist. Det synes mig, som om denna reservation, som är mycket välvilligt stämd mot motionen, mera fäste sig vid *behovet* än vid *rätten*. Emellertid vill jag yrka bifall till herrar Lindhagens och Lindqvists reservation, men med den ändring, att orden »under sin livstid för sitt skäligen livsuppehälle» strykas och likaså orden »arvsrätt i eller rätt till avkomst från» utgå, och slutyrkandet erhåller följande lydelse:

att Riksdagen ville med anledning av förevarande motion an hålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida och på vad sätt gällande lagstiftning kunde ändras i syfte att, när make eller maka, som innehaft enskild fast egendom, avlidit, den efterlevande maken eller maken må tillförsäkras någon rätt i sådan egendom, ävensom för Riksdagen snarast möjligt framlägga det förslag, vartill detta övervägande kan föranleda.

Jag vill tillägga, att denna slutkläm icke är precis överensstämmande med min åsikt i saken, men jag yrkar ändå bifall till reservationen i denna form, därför, att om Andra kammaren skulle godkänna reservationen i den formen, så vore enligt mitt förmenande första skottet skjutet mot den i alla avseenden omoraliska principbyggnad, som våra jurister hittills uppbyggt. Det vore ett ord i sin tid. Lagberedningen, som, efter det frågan förhalats i tio år, först i år kan bliva i tillfälle att ingå på giftermålsbalken, skulle därigenom få ett litet direktiv, som visade, att den här principen, att äkta makar icke skola ha egendomsgemensamhet, kan leda till oerhörda absurditeter och att det sålunda inte längre duger att, såsom Riksdagen 1903 framhöll, bygga lagstiftningsarbetet på de *bestående* grunderna.

*Angående
makes gifto-
rätt i fast
egendom.*

(Forts.)

Angående
makes gifto-
rätt i just
egendom.
(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen i den nyss upplästa formen.

Härpå yttrade:

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Jag hade icke tänkt, att man här skulle behöva något vidare uppehålla sig vid själva motionen, utan att vad man här egentligen skulle tala om var den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen. Nu har emellertid motionären mest uppehållit sig vid det yrkande, han gjort i motionen, och jag nödgas därför också gå något in på densamma. Jag skall då, i anledning av vad han sade, be att få säga, att oaktat allt vad han däremot anförde, det dock är så, att utvecklingen på äktenskapslagstiftningens område under de senare åren gått i en riktning motsatt den, vari hans motion går. Riktningen har ju varit den, att man velat i lagstiftningen, i syfte att minska tillfällena för mannen att förstöra hustruns i boet införda egendom, inskränka mannens förvaltningsrätt och även inskränka giftorätten; jämväl på sistnämnda väg har man velat åstadkomma, att hustruns rättsställning i boet stärkes och förbättras. Det är också detta, som av utskottet framhållits; och det torde i fråga härom vara nog att säga, att Riksdagen icke nu lär vara mycket benägen till att stryka ett streck över den utveckling, i vilken lagstiftningen, under de senaste 30 åren åtminstone, gått.

Vad nu reservationen beträffar, till vilken motionären yrkat bifall, d. v. s. med en viss ändring av den där föreslagna klämman, vilken förändring dock synes mig icke innebära någonting i sak, så torde nog reservationen innehålla ett riktigt uppslag; men det synes mig dock vara nödvändigt, att Riksdagen litet mera ser detta förslag i sömmarna, innan den skriver till Kungl. Maj:t och säger, att den vill ha det så. En sådan skrivelse är för övrigt helt och hållet onödig, ty som vi se, har lagberedningen i sitt program just fästat uppmärksamheten på de missförhållanden, som reservationen vill avhjälpa. På sid. 4 i utlåtandet anför utskottet det uttalande, som i detta avseende gjorts av de delegerade från de tre nordiska länderna, där det ställes i utsikt en sådan anordning, »att vid äktenskapets upplösning bägge makarnas behållna egendom sammanslås till en massa, varav hälften tillfaller vardera maken eller dess successorer.» Där är ju visserligen i mycket allmänna drag lagberedningens program framlagt. Det är därför icke sagt, att det blir just precis på det sätt, som dessa delegerade uttryckt saken, men så mycket se vi, att frågan är eller blir föremål för prövning vid beredningen av den nya lagstiftningen. Det är visserligen ett annat sätt, på vilket man där tänkt sig lägga saken, än reservanterna gjort. Men utan allt tvivel kommer även frågan om efterlevande makes arvsrätt, som reservationen i sin ursprungliga form framhöll, att därvidlag komma under överbäggande. Det är sålunda alldeles onödigt, att Riksdagen

nu ger sig in på detta ämne, och det synes mig också vara det lugnaste, att Riksdagen ser tiden an och låter lagberedningen, som väl i allt fall, även om det blir bifall till reservationen, får saken om hand, taga saken under det övervägande, den sagt sig skola göra.

Nu kan jag emellertid icke annat än reagera emot en särskild punkt i reservationen, den nämligen, där man vill framhålla, att motionären i sin motion pekat på förhållanden, som man alls icke kände till förut, och vill räkna honom det som en så synnerligen stor förtjänst. För min del har jag länge nog känt till sådana förhållanden, och det har helt visst lagstiftningen också gjort, fastän man under de gångna 30 åren ansett viktigast att såvera hustruns ställning i boet, så att icke mannen skulle få tillfälle förstöra den egendom, som tilläventyrs kunde finnas i boet, och ställa så till, att det intet blev kvar. Det har man ansett, såsom det också synes mig med rätta, som det angelägnaste. Men att man även haft blicken öppen för här påpekade förhållanden, det framgick bland annat av de yttranden från 1884 års riksdag, som motionären läste upp. Detta framgår också av de skandinaviska delegerades, av lagutskottet citerade yttrande, som just avser att råda bot på sådana missförhållanden, som i motionen påpekas.

Jag skall, herr talman, inskränka mig till detta och be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag undrar, om man icke kan säga, att det visat sig, att snålheten bedrager visheten, då man försökt vinna tid genom att sätta ut tiden för plenums början till klockan 1, då listan är full av ämnen. Följden är den, att vi befinna oss vid avgörandet av en så viktig fråga som den föreliggande ungefär i samma läge som vid en riksdagsupplösning; det är nu som då: ingen har tid att egentligen intressera sig för vad som är före. Emellertid, oaktat alla kammarens ledamöter äro hungriga och vänta på att få äta middag, har motionären varit i sin goda rätt, då han upptagit herrarnas tid och ingått på sitt ämne. De synpunkter, som motionären framhöll, bjuda nog på ett uppslag, som i tidernas längd kommer att göra sig hört på många sätt. Vi komma nog icke ifrån dessa synpunkter.

Jag skulle sedan till en början vilja säga, att jag fortfarande håller på, att det är något nytt, motionären uppdragit för oss jurister, nämligen att vår redan genomförda lagstiftning medfört sådana överraskande dåliga konsekvenser, därför att man ej iakttagit det reservanterna ifrågasatt. Ty då man genomförde den lagstiftning, som nu gäller, där, särskilt i fråga om fastighet, egendom, som förut varit gemensam, blivit enskild, så har man icke haft ögonen öppna för, att även dessa partiella förändringar kunde medföra dessa oriktiga konsekvenser, utan man har varit glad över att på detta sätt kunna trygga hustruns rätt att behålla sin egendom under egen förvaltning i livstiden. Men hade man haft ögonen öppna för, att en sådan lag-

*Angående
makes gifto-
rätt i fast
egendom.
(Forts.)*

*Angående
makes gifto-
rätt i fast
egendom.
(Forts.)*

stiftningsåtgärd medfört dessa konsekvenser, hade man naturligtvis samtidigt även vidtagit de försiktighetsmått, som nu av reservanterna ifrågakämlts. Det har man icke gjort; det är därför bättre, att man gör det, hellre sent än aldrig.

Nu anser herr Widén, att det är onödigt att göra detta, och att det är lugnast för kammaren att icke vidtaga sådana åtgärder nu. Varför det? Jo, därför, att lagberedningen sagt, att den kommer kanske i en framtid att föreslå det systemet. Då skulle den även komma med sådana garantier. Men för de äkta män och äkta hustrur, som icke ha någon fast egendom, det vill säga då den ene maken har det, men den andre icke, och den make, som har fastighet, dör, för dem är det väl icke onödigt, att under väntetiden på en blivande lagstiftning man vidtager nödiga förändringar och förbättringar. Vad ha dessa hustrur, som stå på bar backe vid mannens död, vad ha de gamla utsläpade män, som ställas på bar backe vid hustruns död, för nytta av att vänta? Är det onödigt att hjälpa dem?

Jag kan icke förstå detta resonemang. Fastän det är fåfängt att i politiken anlägga dylika synpunkter, såsom jag funnit numera, skall man väl ändå söka hjälpa människor ur deras betryck. Det, som nu här föreligger, säger man vara onödigt. Huvudsaken är, att man får en formellt vacker lagstiftning i framtiden. Under tiden får livet göra sin gärning; de, som drabbas av bristerna, dem får det gå hur illa som helst. Det är kanske lugnast för kammaren att icke sysselsätta sig med denna sak, men det är icke lugnt för dem, som lida av förhållandena och som stå där utan att få någon hjälp. Vad ha de för nytta av det lugn, som herr Widén vill breda ut över kammarens ledamöter? De kanske få bli kvar i sin olyckliga ställning, just därför att herr Widén uppmanat till detta lugn.

Nu ha reservanterna därför tyckt, att det är ett förträffligt uppslag, motionären kommit med, ett ord i sinom tid, och att man bör göra någonting och icke endast avvakta de stora perspektiven. Själv har motionären kommit med något, som har sitt betydande intresse — ehuru jag dock icke vet, om jag kan till fullo instämma med honom — då han kommit med ett helt och hållet nytt system. Det är mycket ovanligt, att en icke-jurist kommer med en så skarp kritik över ett juridiskt system.

Hur har han då tänkt sig saken? Jo, förut ha vi haft egendoms-gemenskap under mannens målsmansskap, men nu skulle vi få ställa full myndighet för hustrun och därjämte ha enskild egendom för båda två. Nu säger motionären: att detta är ett felaktigt system. Man skall icke upphäva den kollektiva egendomen, där den finnes — det är bra, om det finns kollektiv egendom — utan man skall giva hustrun full myndighet och bibehålla kollektivegendomen. Men man skall icke tillåta, att ena parten får förfoga över den kollektiva egendomen ensidigt utan den andras samtycke. Uppkommer oenighet mellan makarna, får man tillämpa lagen om samäganderätt och för det fallet upphäva egendoms-gemenskapen.

Detta är någonting, som är förtjänt att uppmärksammas. Motionären har därför nu med skärpa vänt sig även mot reservanternas motivering, och det kan han vara i sin fulla rätt till och med den uppfattning han har. För att göra hustrun fri, upphäva vi egendoms-gemenskapen. Det kan komma nya strömningar, då man kanske säger: I den föregående tiden hava vi upphävt egendoms-gemenskapen. Låt oss nu åter införa denna egendoms-gemenskap, men på andra grunder, så att båda makarna bliva fullt myndiga. Det kan hända, att man i framtiden kan taga upp herr Molins program, men jag är icke mogen därför ännu. Jag måste tills vidare arbeta i samma riktning som nu, ehuru jag känner på mig, att det ligger något väsentligt i motionärens kritik. Jag är därför icke misslynt över de ord, som han fällt över reservanternas motivering. Jag ber emellertid att få yrka bifall till reservationen med den ändrade lydelse, som föreslagits av motionären, sedan efter samtal med talmannen överenskommits att av honom ifrågasatt propositionsvägran icke behöver befaras. Jag är alltså ense med motionären i det av honom framställda yrkandet.

*Angående
makes gifto-
rätt i fast
egendom.
(Forts.)*

Herr Pettersson i Södertälje: Icke heller jag är det ringaste misslynt över motionärens hårda ord. Men jag är uppkallad av den näst föregående ärade talarens påstående, att motionen skulle vara intressant och vägledande. Jag har svårt att låta bli att inlägga en gensaga mot förutsägelsen, att framtiden däri skulle finna något att taga vara på.

Herrarna ha förmodligen läst motionen. Jag skall därför icke läsa upp den i dess helhet, utan endast rekapitulera det huvudsakliga av dess innehåll. Motionären säger till en början, att våra nu gällande äktenskapslagar från moralisk synpunkt lämna mycket övrigt att önska, särskilt därutinnan, att de icke »motsvara den humanitet i uppfattningen om kvinnans rättsliga och sociala ställning, som numera, glädjande nog, gör sig gällande». Och det kan han nog ha rätt i, det vill jag icke bestrida. Sedan säger motionären i fortsättningen, att dessa äktenskapslagar äro en »genant kvarleva från den barbariska tid, då kvinnan ansågs för något slags lägre varelse eller inventarium bland mannens öfriga tillhörigheter». Det är nog ganska hårda ord, detta, men det är möjligt, att det ligger en viss sanning även i dem, fastän uttrycken kanske äro något överdrivna. Därefter fortsätter motionären: »Tydligast framträder denna kvarleva i det enligt nutidsuppfattning rättsvidriga, att hustrun ej i och med giftermålet erhåller giftorätt i fastigheter, som mannen före äktenskapet förvärvat.» Här tar motionären fel, ty det kan nog ej råda något befogat tvivel därom, att det för kvinnan nedsättande i de nuvarande äktenskapslagarna förnämligast ligger däri, att hon icke har rätt att råda över sin egendom, att hon icke har full myndighet, men icke däri att hon ej får giftorätt i all fast egendom. Så talar motionären om, att det ibland händer,

Angående
makes gifto-
rätt i fast
egendom.
(Forts.)

att, när av de båda makarna mannen dör och han har enskild egendom, hustrun får ingenting, ifall de icke gjort testamentariska dispositioner. Och slutligen förklarar han: »Vad här ovan sagts om kvinnan, gäller i tillämpliga delar även mannen.» Jag har läst denna rad många gånger både för sig och i sammanhang med det föregående och grubblat och grubblat över vad dessa ord kunna betyda, men jag får erkänna, att jag icke lyckats komma till någon klarhet härutinnan. Jag vill därför nu fråga motionären själv: menar han, att våra äktenskapslagar från moralisk synpunkt lämna mycket övrigt att önska även därutinnan, att de icke motsvara vår tids uppfattning i fråga om *mannens* rättsliga och sociala ställning? Eller menar han, att äktenskapslagarna äro en genant kvarleva från den barbariska tid, då även *mannen* ansågs som en lägre varelse eller ett inventarium bland hustruns övriga tillhörigheter? Eller kanske han menar, att denna genanta kvarleva från en barbarisk tid tydligast framträder däruti, att *mannen* genom giftermålet icke får giftorätt i all hustruns egendom?

Nu skulle det ju kunna tänkas, att motionens yrkande vore riktigt, fastän motiveringen icke är lätt att komma underfund med. Men vad yrkandet beträffar, som går ut på att utsträcka makars giftorätt till att gälla all fast egendom, har ju även herr Lindhagen, som eljest velat se så mycket gott som möjligt i motionen, icke kunnat biträda detsamma.

För min del kan jag icke vara med om vare sig motionärens eller reservanternas yrkande. Såsom skäl för denna min hållning vill jag endast åberopa vad lagutskottets ordförande nyss anfört i frågan. Vad särskilt reservationen beträffar, så menar jag, att herr Lindhagens tal om motionärens överraskande uppslag bör få stå för hans egen räkning. Det må vara herr Lindhagens rätt att själv bli överraskad så mycket som helst. Men han borde kunna nöja sig med att deklarerera sin egen överraskning och icke uttala någon sådan för andras räkning, då han i själva verket torde vara ganska ensam om att finna något nytt eller bärande i ifrågavarande uppslag. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jo, jag tycker, att det är riktigt, att motionären icke bara upprätt som ren feminist, utan tillagt, att »vad här ovan sagts om kvinnan, gäller i tillämpliga delar även mannen». Ty om det är hustrun, som har egendom, och hon dör förut, så står mannen utan någonting. Det är lika synd om honom som om hustrun i motsvarande fall. Det är bara denna enkla sak, som motionären velat säga, och jag tycker, att den föregående talaren icke behövt därav taga sig anledning att komma med ett sådant bollspel och kritisera detta enkla erkännande av mannens rätt. Vad som överraskat mig, är, att, när detta partiella lagstiftningsarbete pågått, ingen jurist tänkt på att förena det med en bestämmelse, som kunde förekomma de av motionären påpekade olägenhe-

terna. Men det kommer man nog aldrig ifrån, att de förr eller senare skola komma till uttryck i själva lagstiftningen.

*Angående
makes gifto-
rätt i just
egendom.
(Forts.)*

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Molin i Dombäcksmark under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr *Molin* i Dombäcksmark, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Molin i Dombäcksmark under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 91 ja mot 39 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Herr *Persson* i Norrköping avlämnade en av honom och herr *Sandler* undertecknad motion, nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utlämning av förbrytare m. m.

Denna motion bordlades på begäran.

§ 13.

Upplästes ett till kammaren inkommet protokoll så lydande:

År 1913 den 21 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning; och befunnos, efter valens slut, hava blivit utsedda till

revisorer:*vid kontoret i Göteborg*

herr	<i>Olsson, O. N.</i> , f. d. riksdagsman, Broberg, Brodalen,	med 45 röster
»	<i>Hammar skiöld, C. W. A.</i> , major, Göteborg,	» 45 »
»	<i>Gädda, O. E.</i> , f. d. riksdagsman, Svarteborg,	» 45 »
»	<i>d'Orchimond, Fredrik</i> , f. d. handlande, Floda,	» 45 »

vid kontoret i Malmö

herr	<i>Wikborn, N.</i> , lantbrukare, Arrie, Månstorp,	med 45 röster
»	<i>Härje, K. A.</i> , konsul, Malmö,	» 45 »
»	<i>Johansson, P. A.</i> , kassör, Malmö,	» 45 »
»	<i>Nilsson, Anders Johan</i> , lantbrukare, L:a Isie, Södra Åby,	» 45 »

vid kontoret i Falun

herr	<i>Nordin, G.</i> , kapten, Falun,	med 45 röster
»	<i>Landberg, C. M.</i> , f. d. förvaltare, Falun,	» 45 »
»	<i>Jansson, J. P.</i> , f. d. riksdagsman, Saxhyttan, Nyhammar,	» 45 »
»	<i>Åberg, Edv.</i> , f. d. bruksförvaltare, Falun,	» 45 »

vid kontoret i Gävle

herr	<i>Ericson, J. G.</i> , telegrafkommissarie, Gävle,	med 45 röster
»	<i>Brodin, Carl</i> , grosshandlare, Gävle,	» 45 »
»	<i>Fogelberg, B.</i> , disponent, Gävle,	» 45 »
»	<i>Lindberg, Erik</i> , vice konsul, Hudiksvall,	» 45 »

vid kontoret i Halmstad

herr	<i>Bökman, E.</i> , rektor, Halmstad,	med 45 röster
»	<i>Ehrenborg, G.</i> , major, Halmstad,	» 45 »
»	<i>Gyllensvärd, A. G.</i> , f. d. riksdagsman, Fågel- sång, Voxtorp,	» 45 »
»	<i>Håkansson, C. A.</i> , f. d. lantbrukare, Veinge,	» 45 »

vid kontoret i Härnösand

herr	<i>Carlsson, V.</i> , häradsskrivare, Härnösand,	med 45 röster
»	<i>Öberg, Valfr.</i> , hemmansägare, Domsjö,	» 45 »
»	<i>Hallin, E.</i> , kassör, Örnsköldsvik,	» 45 »
»	<i>Kallstenius, Gottfrid</i> , rektor, Härnösand,	» 45 »

vid kontoret i Jönköping

her	<i>Berg, Ivar</i> , godsägare, Rödjenäs, Nässjö,	med 45 röster
»	<i>Gislén, Knut</i> , landskamrer, Jönköping,	» 45 »
»	<i>Johansson, C. R.</i> , folkskoleinspektör, Jönköping,	» 45 »
»	<i>Andersson, Johan</i> , lantbrukare, Flahult, Byarum,	» 45 »

vid kontoret i Kalmar

herr	<i>von Tell, Philip</i> , major, Kalmar,	med 45 röster
»	<i>Wickbom, J. A. O.</i> , rektor, Kalmar,	» 45 »
»	<i>Hultgren, A.</i> , lantbrukare, Kollinge, Söderåkra,	» 45 »
»	<i>Svénsson, E.</i> , överlärare, Kalmar,	» 45 »

vid kontoret i Karlskrona

herr	<i>Kruse, K. R. T.</i> , kapten, Karlskrona,	med 45 röster
»	<i>Schartau, J. A.</i> , häradshövding, Karlskrona,	» 45 »
»	<i>Nelson, K. M.</i> , landstingsman, Björkeryd,	» 45 »
»	<i>Brorsson, N.</i> , kantor, Asarum,	» 45 »

vid kontoret i Karlstad

herr	<i>Liljesköld, K. A.</i> , f. d. häradshövding, Arvika,	med 45 röster
»	<i>Falk, H. H. W.</i> , kapten, Karlstad,	» 45 »
»	<i>Olsson, Emil</i> , f. d. riksdagsman, Kyrkebol, Ottebol,	» 45 »
»	<i>Larson, L. W.</i> , lantbrukare, Labberud, Ölme,	» 45 »

vid kontoret i Kristianstad

herr	<i>Åkesson, N.</i> , f. d. riksdagsman, Rebbelberga,	med 45 röster
»	<i>Månsson, Nils</i> , kamrer, Östra Broby,	» 45 »
»	<i>Witzell, C.</i> , f. d. riksdagsman, Örkelljunga,	» 45 »
»	<i>Åkesson, J. A.</i> , lantbrukare, Raskarum, S:t Olof,	» 45 »

vid kontoret i Linköping

herr	<i>Burén, Iv.</i> , lantbrukare, Boxholm,	med 45 röster
»	<i>Edlund, Wih.</i> , disponent, Mjölby,	» 45 »
»	<i>Gustafson, J. A.</i> , lantbrukare, Katrineberg, Grebo,	» 45 »
»	<i>Danielsson, O.</i> , godsägare, Åkerby, Skärkind,	» 45 »

vid kontoret i Luleå

herr	<i>Hellborn, B.</i> , häradshövding, Gellivare,	med 45 röster
»	<i>Nordberg, Alb.</i> , v. pastor, Neder-Luleå,	» 45 »
»	<i>Hansén, David</i> , handlande, Gammelstad,	» 45 »
»	<i>Bäckström, Amandus</i> , kommissionär, Öjebyn,	» 45 »

vid kontoret i Mariestad

herr	<i>Millqvist, A.</i> , godsägare, Simmatorp, Skara,	med 45 röster
»	<i>Rodhe, M. F.</i> , domänintendent, Mariestad,	» 45 »
»	<i>Bolin, J. Z.</i> , skollärare, Fyrunga,	» 45 »
»	<i>Friberg, A. W.</i> , disponent, Sköfde,	» 45 »

vid kontoret i Norrköping

herr	<i>Wahlberg, Fredrik</i> , ingenjör, Norrköping,	med 45 röster
»	<i>Mossberg, Robert</i> , brandchef, Norrköping,	» 45 »
»	<i>Afzelius, Carl</i> , disponent, Norrköping,	» 45 »
»	<i>Hedenström, Daniel</i> , ingenjör, Ljusfors, Skär- blacka,	» 45 »

vid kontoret i Nyköping

herr	<i>av Schmidt, H. O.</i> , major, Nyköping,	med 45 röster
»	<i>Weinberg, B.</i> , f. d. godsägare, Nyköping,	» 45 »
»	<i>Hedin, O.</i> , ingenjör, Kärrbo, Nyköping,	» 45 »
»	<i>Winblad, Oskar</i> , förvaltare, Nyköping,	» 45 »

vid kontoret i Sundsvall

herr	<i>Horneij, Arvid</i> , tandläkare, Sundsvall,	med 45 röster
»	<i>Hellgren, J.</i> , bokhandlare, Sundsvall,	» 45 »
»	<i>Ekholm, R.</i> , f. d. riksdagsman, Sundsvall,	» 45 »
»	<i>Thor, C. G.</i> , förvaltare, Nedansjö,	» 45 »

vid kontoret i Umeå

herr	<i>Boström, N.</i> , f. d. riksdagsman, Bodbyn, Burträsk,	med 45 röster
»	<i>Collin, K. R.</i> , lektor, Umeå,	» 45 »
»	<i>Broman, J.</i> , kronolänsman, Teg, Umeå,	» 45 »
»	<i>Öhlén, John</i> , förvaltare, Umeå,	» 45 »

vid kontoret i Uppsala

herr	<i>Briny, Sven Kasper</i> , f. d. rådman, Uppsala,	» 45 »
»	<i>Åmark, Fr. Wilh.</i> , f. d. rektor i Uppsala,	» 45 »
»	<i>Arnelius, G.</i> , organist, Öster-Löfsta,	» 45 »
»	<i>Höök, C.</i> , f. d. riksdagsman, Edeby, Rasbokil,	» 45 »

vid kontoret i Visby

herr	<i>af Ekenstam, Th.</i> , häradshövding, Visby,	med 45 röster
»	<i>Forsman, P. A.</i> , disponent, Roma Kloster,	» 45 »
»	<i>Larsson, K. L. J.</i> , riksdagsman, Bondarve,	» 45 »
»	<i>Svallingson, M. E.</i> , kronolänsman, Bönders- gård, Klintehamn,	» 45 »

vid kontoret i Vänersborg

herr <i>Björklund, E.</i> , jägmästare, Vänersborg,	med 45 röster
» <i>Nordin, Fredr.</i> , rektor, Vänersborg,	» 45 »
» <i>Holm, A. E.</i> , postmästare, Mellerud,	» 45 »
» <i>Johansson, Axel</i> , handlande, Ed,	» 45 »

vid kontoret i Västerås

herr <i>af Billbergh, Th.</i> , f. d. lektor, Västerås,	med 45 röster
» <i>Rudberg, Hj.</i> f. d. räntmästare, Västerås,	» 45 »
» <i>Uggla, Claes</i> , häradshövding, Västerås,	» 45 »
» <i>Lindgren, Gustaf</i> , f. d. riksdagsman, Islingby,	» 45 »

vid kontoret i Växjö

herr <i>Johansson, O. A.</i> , hospitalssyssloman, Växjö,	med 45 röster
» <i>Westin, E. O.</i> , kapten, Växjö,	» 45 »
» <i>Andersson, C. A.</i> , landstingsman, Ifla, Boarp,	» 45 »
» <i>Eriksson, J.</i> , f. d. riksdagsman, Lindehult, Al- gutsboda,	» 45 »

vid kontoret i Örebro

herr <i>von Hofsten, H. R.</i> , major, Örebro,	med 45 röster
» <i>Montgomery-Cederhjelm, R.</i> , kammarherre, Se- gersjö, Lännäs,	» 45 »
» <i>Andersson, A. G.</i> , bergsman, Östanor, Rällså,	» 45 »
» <i>Persson, O.</i> , nämndeman, Asker,	» 42 »

vid kontoret i Östersund

herr <i>Björklund, Olof</i> , godsägare, Oviken,	med 45 röster
» <i>Tengvall, Otto</i> , kronofogde, Östersund,	» 45 »
» <i>Karlsson, K.</i> , f. d. riksdagsman, Lit,	» 45 »
» <i>Bromée, Jöns</i> , f. d. riksdagsman, Billsta, Hackås,	» 45 »

supleanter:*vid kontoret i Göteborg*

herr <i>Sandblad, Erik</i> , ombudsman, vid hypoteks- föreningen, Göteborg,	med 42 röster
herr <i>Obers, Hj.</i> , assuranstjänsteman, Göteborg,	» 42 »
» <i>Andersson, Bernt</i> , landstingsman, Myggenäs, Hjälteby,	» 42 »
» <i>Larsson, L.</i> , landstingsman, Hufveröd,	» 41 »

vid kontoret i Malmö

herr <i>Rosén, Anders</i> , lektor, Malmö,	med 42 röster
» <i>Persson, Alfred</i> , lantbrukare, Wadensjö,	» 42 »
» <i>Ljung, J.</i> , handlande, Hör,	» 42 »
» <i>von Porath, Vilhelm</i> , överstelöjtnant, Lund,	» 42 »

vid kontoret i Falun

herr <i>Bohm, H.</i> , kronofogde, Falun,	med 42 röster
» <i>Nilsson, A.</i> , förvaltare, Furudal,	» 42 »
» <i>Thorsell, B.</i> , direktör, Wassbo, Ornäs,	» 42 »
» <i>Holst, P.</i> , handlande, Malung,	» 42 »

vid kontoret i Gäfle

herr <i>Johnsson, Erik</i> , handlande, Gäfle,	med 42 röster
» <i>Sjögren, Arvid</i> , disponent, Forsbacka,	» 42 »
» <i>Bengtsson, P.</i> , f. d. riksdagsman, Glösbo.	» 42 »
» <i>Göransson, G. S.</i> , ingenjör, Gäfle,	» 42 »

vid kontoret i Halmstad

herr <i>Ehnbom, O. E.</i> , kronofogde, Halmstad,	med 42 röster
» <i>Frisell, G.</i> , fil. doktor, Kullagården, Varberg,	» 42 »
» <i>Dahlberg, John</i> , handelsföreståndare, Halmstad,	» 41 »
» <i>Linden, J. R.</i> , skollärare, Tvååker,	» 41 »

vid kontoret i Härnösand

herr <i>Högberg, J. O.</i> , landstingsman, Näs, Härnösand,	med 42 röster
» <i>Sahlberg, Axel</i> , disponent, Strömnäs,	» 42 »
» <i>Modin, J.</i> , f. d. bruksförvaltare, Härnösand,	» 42 »
» <i>Björklund, Henrik</i> , hemmansägare, Dynäs,	» 41 »

vid kontoret i Jönköping

herr <i>Gustafson, David</i> , lantbrukare, Torsjö,	med 42 röster
friherre <i>v. Otter, A.</i> , godsägare, S. Hultrum,	» 42 »
herr <i>Silow, Set</i> , auditor, Jönköping,	» 42 »
» <i>Wall, C.</i> , landstingsman, Hakarp,	» 42 »

vid kontoret i Kalmar

herr <i>Åkesson, Axel</i> , Lindsberg, Ljungbyholm	med 42 röster
» <i>Schött, Helmer</i> , tullkontrollör, Kalmar,	» 42 »
» <i>Olsson, Knut</i> , lantbrukare, Torngård, Gräsgård,	» 42 »
» <i>Magnusson, F. H.</i> , journalist, Kalmar,	» 42 »

vid kontoret i Karlskrona

herr <i>Olsson, N. P.</i> , kamrer, Lörby, Mjälby,	med 42 röster
» <i>Jensen, Christian</i> , verkmästare, Karlskrona,	» 42 »

herr <i>Karlsson, K. P.</i> , fortifikationskassör, Karlskrona, Oscarsvärn,	med 37 röster
» <i>Svensson, Ferdinand</i> , landstingsman, Fridlestad,	» 35 »

vid kontoret i Karlstad

herr <i>Huss, R.</i> , kapten, Karlstad,	med 42 röster
» <i>Johansson, Emil</i> , kyrkovärd, N:a Borgvik,	» 42 »
» <i>Nilsson, Nils</i> , Arjäng, Silbodol,	» 42 »
» <i>Göthberg, K. P.</i> , ingenjör, Munkfors,	» 42 »

vid kontoret i Kristianstad

herr <i>Sigfrid, N. J.</i> , disponent, Knislinge, Wanås,	med 42 röster
» <i>Pehrsson, I.</i> , landstingsman, Korsaröd, Tjörnarp,	» 42 »
» <i>Troedson, Troed</i> , f. d. riksdagsman, Bjernum,	» 42 »
» <i>Jönsson, B. J.</i> , handlande, Kristianstad,	» 42 »

vid kontoret i Linköping

herr <i>Danckwardt-Lillieström, Gösta</i> , kassör, Linköping,	med 42 röster
» <i>Tolf, Ernst</i> , kamrer, Linköping,	» 42 »
» <i>Reutersvärd, Pontus</i> , kapten, Linköping,	» 42 »
» <i>Träff, Axel</i> , fabrikör, Mjölby,	» 41 »

vid kontoret i Luleå

herr <i>Lans, E. P.</i> , landstingsman, Kiruna,	med 42 röster
» <i>Forsgren, E. O. F.</i> , länsnotarie, Luleå,	» 42 »
» <i>Wanhainen, W. L.</i> , konsulent, Luleå,	» 42 »
» <i>Wallin, H.</i> , rektor, Luleå,	» 42 »

vid kontoret i Mariestad

herr <i>Landström, A.</i> , landstingsman, Axvall,	med 42 röster
» <i>Johansson, Victor</i> , disponent, Tidaholm,	» 42 »
» <i>Forsman, Olaus</i> , adjunkt, Mariestad,	» 42 »
» <i>Holm, G.</i> , f. d. läroverksadjunkt, Skara,	» 42 »

vid kontoret i Norrköping

herr <i>Andersson, Ernst</i> , lantbrukare, Skälsund, Norrköping,	med 42 röster
» <i>Andersson, Gösta</i> , lantbrukare, Kolstad, Norrköping,	» 42 »
» <i>von Malmborg, Karl</i> , kapten, Wij, Okna,	» 42 »
» <i>Lagerbäck, E. A.</i> , kassör, Norrköping,	» 42 »

vid kontoret i Nyköping

herr <i>Tottie, K. F.</i> , lantbrukare, Lilla Kungsladugården, Nyköping,	med 42 röster
---	---------------

herr	<i>von Sydow, C. O.</i> , kapten, Nyköping,	med 42 röster
»	<i>Skjöldebrand, Erik</i> , arrendator, Rockelsta, Sparre- holm,	» 42 »
»	<i>Sjöström, G.</i> , kyrkoherde, Tuna, Larslund,	» 42 »

vid kontoret i Sundsvall

herr	<i>Wallmark, N. O.</i> , lantbrukare, Selånger, Tofva,	med 42 röster
»	<i>Nilsson, W. E.</i> , disponent, Karlsvik, Sundsvall,	» 42 »
»	<i>Hellberg, Alfred</i> , kyrkvärd, Högom, Sundsvall,	» 42 »
»	<i>Ahlgren, E.</i> , f. d. riksdagsman, Ala, Fjäl,	» 42 »

vid kontoret i Umeå

herr	<i>Grafström, Hj.</i> , kapten, Umeå,	med 42 röster
»	<i>Lindgren, J. W.</i> , rektor, Umeå,	» 42 »
»	<i>Andersson, J.</i> , f. d. riksdagsman, Baggböle, Västerhiske,	» 42 »
»	<i>Dahlén, A.</i> , postmästare, Nordmaling,	» 42 »

vid kontoret i Uppsala

herr	<i>Jansson, A.</i> , arrendator, Bergby, Örbyhus,	med 42 röster
»	<i>Engström, O. A.</i> , direktör, Uppsala,	» 42 »
»	<i>Wiklund, Gustaf</i> , t. f. akademibokhållare, Upp- sala,	» 42 »
»	<i>Modén, K. H.</i> , lantbrukare, Berga, Bergsbrunna,	» 42 »

vid kontoret i Visby

herr	<i>Broander, N. J.</i> , f. d. riksdagsman, Visby,	med 42 röster
»	<i>Melin, Oskar</i> , landskamrer, Visby,	» 42 »
»	<i>Söderberg, J. N.</i> , stabsintendent, Visby,	» 42 »
»	<i>Söderström, I. Norrby-</i> , konsistorienotarie, Visby,	» 42 »

kontoret i Vänersborg

»	<i>Sahlberg, R. C. Th.</i> , kapten, Vänersborg,	med 42 röster
»	<i>Engqvist, A. F.</i> , kontorschef, Stigen, Färgelanda,	» 42 »
»	<i>Hildebrand, B. E.</i> , lantbruksingenjör, Väners- borg,	» 42 »
»	<i>Johansson, Albert.</i> , bruksbokhållare, Upphärad,	» 42 »

vid kontoret i Västerås

herr	<i>Eriksson, Aug.</i> , godsägare, Kyrkbyn, Kolbäck,	med 42 röster
»	<i>Zander, J. A.</i> , handelsföreståndare, Västerås,	» 42 »
»	<i>Lindevall, L.</i> , f. d. riksdagsman, Säva, Altuna,	» 42 »
»	<i>Holmin, Elis</i> , major, Gräflinge,	» 42 »

vid kontoret i Växjö

herr <i>Johansson, N. M.</i> , nämndeman, Västerhoga, Tolg,	med 42 röster
» <i>Svensson, Martin</i> , landstingsman, Kampers- måla, Ryd,	» 42 »
» <i>Gyllenswärd, Hugo</i> , major, Växjö,	» 42 »
» <i>Norlin, Anders</i> , dövtumlarare, Växjö,	» 41 »

vid kontoret i Örebro

herr <i>Windahl, Axel</i> , grosshandlare, Örebro,	med 42 röster
» <i>Ahlstrand, A. F.</i> , kassör, Örebro,	» 42 »
» <i>Zethelius, G.</i> , major, Örebro,	» 42 »
» <i>Pauli, J. M.</i> , jägmästare, Kloten,	» 42 »

vid kontoret i Östersund

herr <i>Olsson, Olof</i> , handlande, Fastgården, Oviken,	med 42 röster
» <i>Simonsson, Nils</i> , handlande, Fyrås,	» 42 »
» <i>Olsson, N. O.</i> , lantbrukare, Täng,	» 42 »
» <i>Mattsson, And.</i> , lasarettssyssloman, Östersund,	» 42 »

sedan ordningen mellan dem av suppleanterna, som erhållit lika antal röster, blivit genom särskilda lottningar bestämd.

Hans Andersson.   Johan Beck-Friis.   Värner Rydén.

Carl Sehlin.

Protokollet lades till handlingarna; och beslöt kammaren, att underrättelse om de försiggångna valen skulle genom utdrag av kammarens protokoll meddelas bankoutskottet, med anmodan till utskottet att lämna såväl fullmäktige i riksbanken som vederbörande avdelningskontor och de valde meddelande om valens utgång.

§ 14.

Vid föredragning härefter av följande från Första kammaren ankomna protokollsutdrag:

nr 142, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i fråga om en av herr Ernst Beckman m. fl. väckt motion, nr 98, om förebyggande av rusdrycksutskänkning i riksdagshuset efter slutet av innevarande riksmöte;

nr 143, innefattande delgivning av samma kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av

herr Bäckströms motion, nr 19, om skärpning av bestämmelserna för antagande av släktnamn;

nr 144, innefattande delgivning av kammarens beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i fråga om en av herr A. Petrén väckt motion, nr 88, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lindring uti de mindre bemedlades kostnader för hospitalsvård; och

nr 145, innefattande delgivning av kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av herrar Skarstedts och Roséns motion, nr 97, om skrivelse till Konungen i fråga om tillhandahållande vid varje Riksdags början av förteckning över alla kungl. kommittéer, som varit i verksamhet under det senast gångna året,

beslöt Andra kammaren hänvisa de uti förenämnda protokollsutdrag nr 142 och 144 upptagna ärenden till behandling av sitt andra tillfälliga utskott, det ärende, som innefattades uti protokollsutdraget nr 143, till kammarens första tillfälliga utskott samt det uti protokollsutdraget nr 145 omförmälda ärende till sitt femte tillfälliga utskott.

§ 15.

Herr talmannen meddelade, att hans excellens herr ministern för utrikes ärendena tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde tisdagen den 25 i denna månad komme att besvara herr Lindhagens till honom framställda spörsmål.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande, nr 6, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet;

bevillningsutskottets betänkande och memorial:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 8 mom. 4 i gällande förordning med tull-taxa för inkommande varor; och

nr 19, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 13, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 34 § i förordningen angående försäljning av brännvin;

bankoutskottets memorial, nr 9, angående avskrivning av osäkra fordringar vid vissa riksbankens avdelningskontor;

lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om ändring i 6 kap. 4 § strafflagen;

jordbruksutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och

förslag i fråga om ändring i gällande bestämmelser om fastställande av vägskatt m. m.;

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av herr Rydén's motion, nr 213, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om beredande av möjlighet för utom äktenskapet fött barn att erhålla kännedom om sin fader;

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om anordnande av undervisning i den homöopatiska läkemetoden; samt

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av en av herr Hamrin väckt motion, nr 221, om skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning och förslag angående ordnande av partihandeln med petroleum.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Andersson</i> i Höckerum	under 5 dagar fr. o. m. den 25 febr.,	
» <i>Andersson</i> i Raklösen	» 3 » » » » 23 »	
» <i>Andersson</i> i Stårte	» 8 » » » » 25 »	
» <i>Jeansson</i> i Kalmar	» 2 » » » » 24 »	och
» <i>Lundell</i>	» 7 » » » » 25 »	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,38 e. m.

In fidem
Per Cronvall.